

BIBLIOTECA

No.

27.471

BIBLIOTECA SOCIALISTA

**SOCIALISMUL
și
COOPERATIA**

DE

Dr. L. GHELERTER

EDITURA PARTIDULUI SOCIAL-DEMOCRAT

1945

BUCURESTI
Col. 58300
Inventar 133154

RC 185/02

1956

B.C.U. Bucuresti

C133154

CUVANT INAINTE

Această cărticică, despre socialism și cooperație, se compune din două părți :

1. **O introducere**, cu strângerea laolaltă a celor mai de seamă păreri socialiste dela Marx și Lassalle, dela Lenin și până aproape de anii de acum, despre cooperație și
2. **O culegere de articole**, scrise de mine între anii 1930—1937, despre cooperația liberă.

Am înțeles a opune îndreptățita directivă a cooperăției libere, celei oficiale, patronată de Stat și exploatață în arendă de către partidele „istorice”, cari s’au perindat cu rândul în vremea „democrației parlamentare”, la cârma guvernamentală. Am adoptat în aceste articole, odată cu studierea realităților din țara românească, punctul de vedere marxist, aşa cum se cuvine să-l cultive, în vorba și scrisul său, oricare socialist.

Introducerea istorică are multe lacune și lipsuri; fără vreo scădere, însă, în expunerea legăturilor dintre socialism și cooperație dela începuturile de utopie până la desvoltarea și urcușul socialismului pe culmile științei despre societate și om.

In articolele mai vechi am cercat, apropiindu-mă cu înțelegere și amănunțită cercetare de învățăturile marilor înaintași, să adaug ceva și nu numai să tâlcuesc doctrina; să dau pentru legăturile dintre socialism și cooperație o contribuție modestă despre cele ce economia, tradiția, structura și suprastructura acestei țări care nu poate fi socotită

nici când ca „înapoiată” — au întipărit socialismului și cooperației.

Situația politică, când scriu această predoslovie, s'a schimbat. Avem acum alt Stat decât acel, căruia m'am opus cu atâta vehemență, pornită din adâncă pătrundere a suferințelor acestui popor, pe care Statul de până acum l-a ținut în iobagie, dependență economică, umilință, incultură și înslăvire politică.

Socialiștii toți, fără osebire de o mai grăbită sau mai reținută pornire tactică, vor găsi totuși — îndrăznesc să afirm — și în articolele mai vechi, nu numai în introducerea istorică, acum alcătuită, un isvor de împrospătare pentru credințele lor, cu privire la cooperație ca și la socialism.

Iar acei cari se gândesc cinstit la o cooperăție; care să aducă mai mult decât o eftenire a „coșniței”, ci o primire totală a sistemului capitalist, vor găsi, deasemenea, din citirea acestor articole, o întărire a credinței lor cooperatiste.

Socialiștilor tuturor, Frontului Unic Muncitoresc, închin scrisul meu.

Dr. L. GHELERTER

I

INTRODUCERE ISTORICA

1944

**1. Marx și Lassalle
despre Cooperație**

Primele atingeri directe ale cooperăției cu socialismul, le găsim în Adresa inaugurală redactată de Karl Marx, ca mandatar al Asociației Internaționale a lucrătorilor, din Septembrie 1864 și care a servit de program, celei dintâi Internaționale.

„Dar a fost rezervat economiei politice a muncii, spune Marx în această Adresă inaugurală, să câștige în curând un triumf și mai complet asupra economiei politice a capitalului și anume în mișcarea cooperativă și mai cu seamă în manufacturile cooperatiste, înființate din inițiativa câtorva „brațe” întreprinzătoare.

„Valoarea acestor mari experiențe sociale nu trebuie să supra-prețuită. Ele au dovedit prin fapte, nu prin simple argumente, că producția pe o scară mare și la nivelul cerințelor științei moderne, ar putea să se lipsească de o clasă de patroni, întrebunțând o clasă de brațe; ele au dovedit că în producția bogăților, nu este nevoie ca instrumentul de muncă să fie monopolizat și să slujească astfel de element de stârpire și stoarcere a lucrătorului însuși.

„Ele au dovedit că munca sclavului, a iobagului, că munca salariată, nu ar fi decât o formă trecătoare și inferioară, destinată să dispară înaintea muncii asociate, care ar aduce în sarcina sa, un braț hotărît, un spirit dispus, o inimă veselă.

„Robert Owen a fost acela care a aruncat în Anglia sămânța sistemului cooperativist.

„Întreprinderile lucrătorilor încercate pe continent, nu

au fost de fapt decât încercări practice, nu a teoriilor nedorisite, dar a celor proclamate în anul 1848.

„In același timp experiența acestei perioade, 1848—1864, a dovedit până la evidență că oricât de excelent ar fi în principiu, oricât de folositor s-ar arăta în practică, — lucru cooperativ, mărginit strâmt la eforturile întâmplătoare și particulare ale muncitorilor, nu ar putea niciodată să oprească sforțarea în proporții geometrice ale monopolului, nici să elibereze massele, nici măcar să ușureze cât de cât, mizeriile ce le apasă.

„Pentru a elibera massele producătoare, cooperația trebuie să atingă o desvoltare națională și să fie susținută și propagată prin mijloace naționale.

„Seniorii pământului și seniorii capitalului se vor sluji însă de privilegiile politice pentru a apăra și veșnici privilegiile lor economice.

„Departe deci de a împinge la emanciparea muncii, ei vor continua să-i opună toate obstacolele posibile.

„Cucerirea puterii politice a devenit deci prima datorie a clasei muncitoare”.

* * *

Congresele celei dintâi Internaționale, Geneva 1866, Laussane 1867, Bruxelles 1868, au consfințit din nou legăturile dintre cooperație și socialism.

„Asociațiunea Internațională a lucrătorilor, trebuie să tindă a generaliza mișcarea cooperativă și nu să o diriguască și să-i imprime doctrinal, cutare sau cutare formă”.

— „Congresul invită în chip hotărît pe membrii Internaționalei din diferite țări, de a folosi influența lor pentru a îndemna societățile de meșteșugari și sindicatele, ca să întrebuițeze fondurile lor, pentru cooperativele de producție, ca cel mai bun mijloc pentru emanciparea clasei muncitoare, în locul creditului pe care ele îl dau acum clasei mijlocii și

guvernului. (Congresul socialist Internațional din Laussane 1867).

— „Congresul angajează pe toți membrii Internaționalei a intra în diferite cooperative pentru a cerca prin toate mijloacele posibile să le facă să adopte principiile congresului. O societate bazată pe principii democratice respinge orice prelevare a capitalului sub orice formă s'ar înfățișa, rentă, interes, beneficiu și lasă astfel muncii întreg dreptul său, îndreptățita sa remunerație”. (Congresul socialist Internațional din Bruxelles 1868).

Ferdinand Lassalle, marele orator și agitator socialist (1864), a fost acela de numele căruia e legat conceptul cooperativelor de producție, prin desvoltarea ce a dat acestei probleme în acțiunea sa de organizare a muncitorimii germane ca partid de clasă. Practic n'a realizat nimic Lassalle în această directivă.

In cuvântul său introductiv la scrierea economică a lui Lassalle împotriva lui Schultze-Delitzsch. Eduard Bernstein observă că între Marx și Lassalle nu există diferențe cu privire la scopul final al socialismului, ci numai asupra mijloacelor pentru a ajunge la scop.

Această deosebire se poate formula astfel: Lassalle propune ca singurul mijloc de propagandă economică, înlocuirea treptată a întreprinzătorilor capitaliști prin cooperative muncitorești de producție cari să lucreze în lăuntrul societății burgheze, pe socoteală proprie, pe când Marx face dependentă alegerea mijloacelor de luptă de starea de desvoltare și de trebuințele în anumit timp ale clasei muncitoare.

Marx care a formulat, cel dintâi exproprierea capitalismului ca țintă finală a socialismului, s'a mărginit, după Bernstein, până la intrarea societății în această fază. la o serie de postulate pentru ridicarea stării politice, economice și sociale a clasei muncitoare; pe când Lassalle a găsit în cooperativele de producție fondate de stat, mijlocul de obținere a întregului produs al muncii de către clasa munci-

toare și a așteptat dela dezvoltarea acestor asociații, socializarea întregii producțiuni.

Pentru Lassalle, casele de economie, de ajutor pentru boala, invaliditate, nu merită pornirea unei agitațiuni care să arunce în luptă întreaga clasă muncitoare. Aceste scopuri secundare și lăturalnice pot fi lăsate în sarcina societăților și organizațiunilor cu caracter local.

Lassalle combate cu violență și sarcasm, cooperativele de credit, de procurare a materiilor prime și de consum, pe care le-a propus Schulze-Delitzsch pentru ameliorarea stării claselor muncitoare.

Acest soi de cooperative n'ar putea fi de folos, a spus Lassalle, decât pentru micii meșteșugari și nicidcum pentru lucrătorii din producțunea mare, din fabrici și nici pentru meșteșugari ele n'ar putea decât să prelungească chinurile și lupta de moarte cu marea industrie, în care meseriașii se sbat.

Lassalle nu înțelege să lupte pentru muncitori în calitatea lor de consumatori, ci în aceea de producători. În virtutea legii de aramă a salariilor pe care Lassalle a formulat-o, întregul surplus al producțunii cade în seama capitalistului, muncitorul neprimind din producțune decât atâta cât îi este necesar ca să-și ducă viața și să se reproducă.

Cooperativele de consum nu pot, după Lassalle, ameliora situația muncitorimii în totalitatea ei de clasă. Salariile în virtutea legii de aramă vor trebui să se coboare, dacă standardul de viață va fi eftinit, prin cooperativele de consum. Nu ar exista deci decât un singur mijloc prin care clasa muncitoare să-și poată îmbunătăți starea economică: aplicarea și extinderea principiului asociațiunilor asupra producției mari, a aceleia de fabrică. A face din clasa muncitoare propriul ei întreprinzător, iată singurul mijloc de salvare. Devenind stăpân al producției, împărțirea în salariu muncitoresc și profit capitalist dispară, iar muncitorul devine astfel stăpân pe produsul muncii sale.

Aceste cooperative de producție nu se pot însă realiza prin puterile izolate și individuale ale muncitorimei. Statul are datoria de a lua în mâinile sale mareea operă a asociațiunilor libere și individuale ale claselor muncitoare, de a ajuta crearea și dezvoltarea lor și de a-și face o datorie sfântă din procurarea de mijloace pentru asociațiunile și organizațiunile proprii pe care le reprezintă cooperativele muncitorești de producție.

Lassalle, fire complexă, organizator și om politic care urmărea realizări repezi și succese mari de propagandă, contestă în scrisul său agitatoric că aceste cooperative de producție ar însemna socialism sau comunism.

Jaurès, spune însă despre Lassalle în această privință, că el a avut un amor propriu îndrăzneț. El a dorit ca revoluționea burgheză să realizeze forma de producție burgheză pe care muncitorimea să o capteze la izvorul ei și să o prefaçă, dela primul atac al acestei revoluțuni asupra proletariatului, în cea socialistă.

Și acum, vom da părerile hotărâtoare a lui Marx, în legătură cu întreaga problemă a cooperăției și a contribuției ce ar pute-o aduce finalismului socialist.

Referindu-se la hotărârea Comunei din Paris din 1871, de a ceda fabricile pe care patronii le-au lăsat în părăsire, cooperativelor muncitorești de producție, Marx scrie:

„...Acum acei oameni din clasa stăpânitoare cari sunt destul de deștepji ca să vadă neputința de continuare a sistemului actual, și sunt mulți dintre aceștia, au devenit apostoli insistenti și guralivi ai producției cooperatiste.

„Dacă însă, producția cooperatistă, nu vrea să rămână o zadarnică aparență și o înșelătorie, dacă vrea să înăbușe sistemul capitalist, dacă totalitatea cooperățiilor vrea să reguleze producționea și să pună capăt anarchiei permanente și convulsiunilor periodice repetitive și de neînlăturat ale producției capitaliste, ce ar însemna, domnilor mei, aceasta decât comunism, „imposibilul comunism !”

**2. Socialiștii germani și
francezi despre Cooperație**

133/54

Nazismul, cea mai sălbatecă îintrupare a reacțiunii, a căsunat mișcării socialiste din toate țările, nu numai enorme pierderi în oameni, dar și o mare pagubă în cărți. Cartea socialistă a fost arsă, distrusă, ascunsă și este acum atât de rară, încât reconstituirea istorică a unei doctrine, a unui fragment din activitatea socialistă, și în cazul nostru, a legăturilor dintre socialism și cooperăție, devine grea din lipsă de documente. Se vor găsi deci lacune numeroase, în expunerea noastră istorică asupra relațiunilor și înmănuncherii dintre socialism și cooperăție, lacune nu numai pentru trecutul îndepărtat, dar și pentru cel mai apropiat, din imposibilitatea de a readuna materialul care, deși cunoscut înainte, furtuna soartei l-a risipit.

In mod fragmentar, ne întoarcem privirea la Franța, Germania, Belgia și Austria, la țările, în care problema cooperăției a fost desbătută în congrese sociale, a găsit aplicare practică, s'a desvoltat și a contrărit în armonie cu mișcarea sindicală și cea politică socialistă.

Congresul social-democrației germane, din Berlin, 14 Noembrie 1892, s'a ocupat în punctul 8 al ordinei de zi, de cooperăție, iar referent al problemei, a fost I. Auer.

Din cuprinsul rezoluțiunii, propuse și votate, reese că social-democrația germană, nu a aprobat atunci înființarea de cooperative decât în împrejurări în care existența tovarășilor prigojniți pentru activitatea politică sau sindicală ar fi primejduită.

Intr-adevăr, tovarășii din partid au fost îndemnați să combată înființarea de cooperative și cu deosebire credința că mișcarea cooperativistă ar fi în stare să influențeze moda-

litatea de producție capitalistă, să ridice puterea de clasă a muncitorilor, să facă de prisos lupta de clasă, politică și sindicală a muncitorilor, sau cel puțin să o atenueze.

In argumentarea sa, Auer și-a susținut rezoluțunea pe temeiuri programatice și a arătat că numai prefacerea proprietății private capitaliste, în proprietate obștească; că numai transformarea producției de mărfuri, într'una socialistă, într'o producție realizată pentru și prin societate, pot aduce după sine, ca industria mare și capacitatea mereu crescândă a muncii sociale, să devină pentru clasele exploatație, nu un isvor de mizerie și apăsare, ci isvorul celei mai înalte bunestări și a unei perfectări armonice în toate direcțiile, a acestor clase. (Programul dela Erfurt).

Auer reține ca folos trecător pentru socialism, numai acele cooperății cari au luat ființă, pentru sprijinul muncitorilor prigoniți: asociațiuni minusculle de lucrători cismari, brutari și din industria tutunului, cari fatal au fost nevoie să cadă din nou în sclavia capitalului, să târjească din lipsă de capital și să rămână pradă concurenței întreprinderilor capitaliste.

Auer combată deasemenea teza unor cooperatori, că prin mișcarea cooperativă, s-ar putea forma și crește personalul trebuincios producțunii pentru viitoarea societate socialistă.

Toate aceste argumentări și opunerii, n'au impiedecat însă crearea și ascensiunea. în Germania, a cooperativelor muncitorești, a strănselor legături dintre cooperăție, sindicate și mișcarea politică socialistă ca o confirmare a faptului că din sânul însuși al muncitorimii, din viața ei de suferințe, s'a plămădit mișcarea cooperativă, ca și cea sindicală și cea politică.

Când Karl Marx, a acceptat mișcarea cooperativă, atât de plăpândă încă, înăuntrul Internaționalei, prin conceptul său fundamental pentru cooperăție din Adresa inau-

gurală, genialul teoretician al socialismului, a promovat o operă practică.

S'a îngăduit să nu se înstrăineze din unitatea muncitorească, elementele cooperatiste și s'a dat îndemn ca ele să fie folosite pentru această unitate, cu acele corecturi de teorie și practică, pe care numai un Marx le-a putut da — și cari rămân în ființă și astăzi pentru înțelegerea legăturilor dintre socialism și cooperație.

In Franța, Congresul muncitoresc din Marsilia (8 Octombrie 1879) a socotit că societățile cooperatiste de producție său de consum, nu pot fi considerate ca mijloace destul de puternice pentru a aduce emanciparea proletariatului, dar ele pot aduce totuși, oarecare servicii propagandistice, pentru difuzarea ideilor colectiviste și revoluționare.

Un congres din Paris, al partidului muncitoresc francez din Iulie 1897, afirmă că numai triumful socialismului care va pune mijloacele de producție socializate, la îndemâna lucrătorilor, va putea face din cooperație, o realitate vie, un fapt general, însuși legea ordinei noi.

Cooperativele de consum pot totuși fi susținute de partid, pentru că ele substitue vânzării, distribuirea directă a produselor, fără profit și pot da în mâini socialiste, munițiunile trebuitoare clasei muncitoare pentru eliberarea sa.

Un alt congres socialist din Paris, 1910, credincios declarațiunilor anterioare, recunoaște importanța cooperației ca organism de luptă muncitorească și de organizare colectivă.

Acest congres invită pe militanții socialisti, de a da fără restricții, spiriul lor cooperăției, cu siguranță că vor putea trage dintr'însa avantajii prețioase, proteguind pe membrii cooperatorilor împotriva stoarcerii speculatorilor, ușurând greutățile cari apasă lor și aducând o forță crescută în lupta proletariatului împotriva clasei capitaliste.

Dar, întocmai ca în toate țările cu mișcări de masă, și în Franța, cooperația, în formele sale de producție și de consum, a răsărit din sămânța vechilor utopiști, și s'a desvoltat pe solul lucrat de muncitorime spre folosul ei și al socialismului.

3. Belgia — Vooruitul

O mișcare cooperativă de tip neted socialist care și-a găsit ca și Rochdalul, mulți imitatori, este cea din Belgia, între ai cărei fondatori se găsesc, în frunte, Cezar de Paepe și Eduard Anseele.

Orașul Grand cunoaște prima cooperativă muncitorească și socialistă, VOORUIT.

„MAMA VOORUIT” a cărei stare de sănătate a fost într-un anumit timp extrem de subredă, și de a cărei existență, când scriem aceste rânduri, nu avem vre-o lămurire, ar avea astăzi vârsta de 65 ani. Eduard Anseele a creat în 1861, împreună cu pictorul van Bevern și câțiva țesători, VOORUITUL.

Renumele Vooruitului a pătruns repede în toate țările și a pătruns și în România, unde dela începuturile socialismului apare și gândirea cooperativă, și anume în primul program socialist al lui Gherea, care a altoit doctrina marxistă, cu formula cooperativelor de producție a lui Lassalle:

„Deschiderea de credit tuturor societăților de lucrători care s'ar forma pentru întreprinderi industriale”.

Revista socială care a publicat programul lui Gherea s'a ocupat și de Vooruit, în rubrica Mișcarea socială a numărului 2 din Decembrie 1886.

După ce se descrie, în această rubrică, mareea campanie socialistă din Belgia pentru câștigarea votului universal, se pomenește cu acest prilej, de organizațiile practice ale socialistilor din Gand.

„In loc ca să fie exploatați de negoțul particular, ei (so-

cialiștii) își formează singuri o asociație de producție, începând prin o brutărie cooperativă, care să dea pâine mult mai ieftină, și care să fie întâiul pas al unei uriașe întreprinderi menită să arate că muncitorii sunt în stare, de a-și alcătui, chiar în mijlocul societății actuale, un început de organizație socialistă.

Revista socială reproduce, apoi o expunere asupra **Vooruitului** din acea vreme, făcută de Anseele ziarului parizian **Le cri du Peuple**.

„Vooruitul este o societate cooperativă **socialistă**. Ea a fost întemeiată în 1861 de către socialiștii din Gand, cu 2.000 franci împrumutați dela Societatea de luptă a țesătorilor din Gand, „Munca”. Tuturor membrilor cari veneau la noi, le spuneam că Vooruitul este socialist, că va rămâne tot astfel și că brutăria nu este ținta, dar un mijloc de propagandă, de organizație a muncitorilor, de luptă de clasă.

„In doi ani de zile Vooruitul avea 900—1000 membri, deși mai existau alte brutării cooperative, și cu toate că persecuția burghezilor, a ziarelor și a popilor a fost fără seamă. Localul s'a făcut prea mic, închiriarăm o fabrică veche în mijlocul orașului și așezărăm acolo un cuptor cu aer cald, după sistemul german. Ne costa 4.000 lei și putea da câte 100 de pâini la fiecare 45 minute. Aduserăm o mașină, tot germană, pentru frământat, o mașină de vapor cu o putere de patru cai și lucrul începu.

„In scurt timp numărul membrilor creștea în aşa chip, că astăzi putem număra 23.000 familii.

„Un al doilea cuptor fu așezat; cel dintâi mai fu mărit. O cafenea mare, decorată mărăț cu emblemele socialiste și cu o mare sală de concert, în care pot încăpea 1500 de însi, fură zidite tot în același local, precum și un teatru mare, frumos, cu decorurile vopsite de unul din cei dintâi decoratori ai noștri.

„Pe săptămână cocean delă 24—25.000 de pâini.

„Societatea a împărțit membrilor săi, 11 bani de fiecare

pâine cumpărată, aşa că prețul fabricației pentru fiecare membru este de 24 de bani de kgr. Cele două centime și jumătate de kgr., cari rămân, sunt pentru fondul de rezervă, pentru înmulțirea și îmbunătățirea materialului, pentru ajutorarea grevelor și pentru propaganda socialistă, prin ziarul cotidian *Vooruitul*, care este organul brutăriei cooperative.

„Impărțirea câștigului se face nu în bani, dar în bonuri de pâine, aşa că toți membrii *Vooruitului* care cumpără dela societate toată pâinea ce o mănâncă, au prin faptul acestui câștig, pentru trei luni de zile pe an, pâine degeaba. Pâinea nu se vinde decât asociaților. Cu bonurile de pâine, membrii pot cumpăra orișice dela magazinele de îmbrăcăminte, ce le are societate.

„Nu vă puteți închipui ce pârghie puternică de propagandă este o organizație de soiul acesteia.

„Iată ce este *Vooruitul*. **Totdeauna el s'a declarat fără teamă socialist.**

Pe fațada clădirii se citește: „**Uniunea muncitorilor, cooperătie, socialism, instrucție, libertate, Societatea Vooruit**”. La fiecare luptă a proletariatului, în vreo parte a lumii, steagul roșu fălfăie; la fiecare măcelărire a muncitorilor se îmbracă în doliu”.

Din Gand cooperativele tip *Vooruit* s-au întins în toată Belgia și s-au desvoltat în unele localități, cu întrecerea numărului de cooperatori din Gand: 70.000 de membri la Liège, 25.000 de membri la Bruxelles, 16.000 la Gand, în 1924.

Vooruitul îndestulează toate nevoile de consum ale cooperatorilor: brutărie, coloniale, măcelărie, manufactură, încălțăminte și îmbrăcăminte, farmacii și cinematografe.

A întemeiat o Cassă de boală și de pensiuni pentru cooperatori, o Cassă de asigurări și a organizat asociații sportive, culturale, biblioteci, școli proletariene, teatrul muncitorilor.

Vooruitul a mai întemeiat fabrici proprii, întreprinderi autonome sub formă de societăți anonime, cari produc pentru

cooperative. În fruntea acestor fabrici se găsește una de filatură și țesătorie, cea mai principală din regiunea Gandului, precum și fabrici de pânzeturi, torcătorii și țesătorii de lână, întreprinderi metalurgice, societăți de construcție, tipografii; toate în legătură cu un așezământ de credit propriu: Banca Belgiană a Muncii.

Dar toată această operă grandioasă, admirată și imitată în toată lumea, s'a găsit pe pragul prăbușirii acum vreo 11–12 ani, și nu a putut fi salvată decât cu mari credite bănești, venite pe cale oficială, prin influența politică a socialistilor belgieni.

Nu avem pentru un moment date îndestulătoare spre a putea aprecia până la ce grad de putere s'a refăcut, în urma acestei grele încercări cooperația belgiană.

Intrucât însă expunerea noastră, se mărginește mai mult la partea doctrinară a cooperației, ne mulțumim cu constatărea verificată că formula: **cooperăție pentru socialism și nu cooperăție pentru cooperăție**, a avut un răsunet puternic în toate țările cu organizațiuni tari proletariene și socialiste.

În România, despre care găsim mărturie că s'ar fi aflat cu modestă cooperativă de cismari, în Iași, încă la începutul mișcării din 1880, Vooruitul și Cooperația belgiană au fost date ca exemplu în 1890 de către Mille. În ziarul **Munca**, al muncitorilor români, cu îndemn ca să-și creeze deasemenea cooperativele lor.

„Mișcarea cooperativă, spune autorul articolului din **Munca**, este alcătuirea muncitorilor la un loc, pentru că, cu bani și cu mijloacele lor, să-și alcătuiască mijloace de hrana și de viață, ale lor, și pe seama lor, înlăturând astfel exploatarea capitalistă...

„Reușita **Vooruitului**, făcu ca lucrătorii, aproape din fiecare oraș mai însemnat din Belgia, să-și imite pe frații lor din Gand. Azi dacă mișcarea socialistă merge de minune în țara belgiană, asta se datorește în cea mai mare parte mișcărilor cooperative.

„Ea slujește și ca sămbure de organizare a partidului și ca mijloc ca partidul să aibă mijloace de luptă.

„La fiecare grevă mai însemnată, fiecare cooperativă din fiecare oraș, trimite vagoane de pâine, cartofi și carne, spre locul unde este greva, aşa că muncitorii greviști se știu orișicând că nu vor fi părăsiți de frații lor...

„Ar fi un mare folos când muncitorul din România, se va simți legat de partidul său: nu numai cu legăturile politice și sociale, dar și cu legăturile stomacului și ale pungii”.

Ca urmare a acestui îndemn au fost deschise liste de subscripție, pentru o brutărie cooperativă în București (Iunie 1890). S-au adunat dela muncitori, contribuții modeste dela 50 bani până la câțiva lei. Brutăria nu s'a deschis, dar un Bazar cooperatist de mărfuri a ființat din inițiativă socialistă, în București, o bucată de vreme.

O brutărie cooperativă socialistă, s'a înfăptuit în Iași, acum vreo trei decenii, prin străduința lui M. Gh. Bujor, care a durat cam un an de zile.

4. Austro-marxiștii și Cooperația

AUSTRIA a fost țara în care proletariatul a știut să-și croiască drumuri proprii; în care doctrina marxistă a găsit o interpretare proprie, datorită căreia s'a vorbit de un **Austro-marxism**, a fost țara în care proletariatul a știut să lupte pe cale parlamentară, pe cale legală dar și pe cea extra-legală.

Austria a fost țara în care atunci când fascismul a hotărât distrugerea mișcării socialiste, aceasta nu s'a predat. Socialiștii au pus mâna pe arme și mulți au căzut în luptă, acoperiți de glorie.

Tot atât de originală, de vioae ca socialismul, a fost și cooperația muncitorească în Austria. Deși a primit între cooperatori și elemente nesocialiste, cooperația muncitorească din Austria a militat pentru o cooperăție în slujba socialismului și a reușit să înființeze, ca și cea belgiană, cooperative de consum, magazine de cooperăție cu toptanul, o cooperativă de producție în serviciul celei de consum, precum și o mare bancă muncitorească. A creat deci simultan tusele forme de cooperăție: de producție, credit și consum.

Karl Renner, fostul cancelar socialist al republicii austriace, s'a ocupat, în deosebi, de problema cooperăției în Austria.

Ca și atâția alți cercetători socialisti, Renner s'a oprit mai mult asupra „prăvăliei” de consum, asupra cooperăției de consum.

Sindicalele muncitorești și cooperativele de consum, spune Renner, sunt cele două forme, prin care muncitorimea încearcă și reușește să rupă părți din plus valoarea încasată

de capitaliști, de stăpânitorii mijloacelor de producție, de mânuiorii și chiriașii banului, de distribuitorii mărfurilor, de negustori.

Punctul de pornire al cooperăției de consum, nu este lucrătorul în calitatea sa de „putere de muncă”, ci în calitatea de stăpân al banului său.

Coșnița proletarului se îndestulează cu greu cu salariul care îl capătă. Prăvălia detailistului este punctul de atac al proletarului consumator, cu îndreptățita sa tendință de a târgui articolele de consum cu un preț mai eftin și de o calitate mai aleasă.

Muncitorimea din orașe s'a oprit astfel, din toate formele de cooperăție, la cooperăția de consum și a creat pe acest tărâm, acele asociațiuni de un caracter democratic și cu o trăsătură de comunism, prin stăpânirea numai de către grupa colectivă, aceea a asociațiilor, a capitalului de rezervă dobândit.

Cooperăția, după Renner, include aşadar o formă de trecere dela capitalism la socialism, care se va perfecta în curgerea timpului. În orișice caz, ea este, dacă nu în întregime, o formă a democrației economice.

Prin această calitate a lor, supra individuală, de socializare a capitalului de jos în sus, cu o gospodărie democratică, prin scoaterea din circulație a comerțului de detail, și prin atâtea alte osebite caracteristici sociale, cooperățiile de consum au fost repede apropiate de muncitorime în lupta sa de clasă, mai bine înțelese și folosite de proletariatul orașelor, deși Ferdinand Lassalle a preconizat teoretic numai cooperativele de producție, față de cele de consum.

Cooperățiile de consum, spune tot Renner, sunt creațiuni originale ale practicei sociale proletariene. Ele realizează re-expropriațiunea plus-valoarei, dar nu de către muncitorii izolați, ci de către clasa întreagă și în același fel colectiv o re-apropriere a plus-valoarei răpite de capitalism.

Cooperativele de consum procedează în spirit socialist

când dispun în mod suveran de plus-valoarea reexpropriată, de rîsturnă sau de capitalul social care aparține indivizibil clasei. Cooperativile de consum înfăptuesc aceasta printr-o organizație comună și democratică care începe dela celulă, prăvălia de consum, până la unitatea națională, spre a prezenta aspectul unitar al unei mașini de socializare. În mărurile producției proprii, destinate cooperativelor de consum, nu se mai găsește o părticică de plus-valoare și astfel exploatarea unei clase de către alta este suprimată.

Cooperația de consum devine un sistem economic propriu, fundamental deosebit de cel capitalist, și chiar potrivnic sistemului capitalist.

Cooperativile de consum se mențin astfel ca un mijloc constant al luptei de clase. Ele își desvăluie valoarea lor pozitivă ca etapă de socializare, ca pârghie pentru reînoirea societății, ca o bucată de socialism al prezentului.

La sfârșitul studiului său asupra corelațiunii dintre socialism și cooperație, pe care l-am rezumat, Renner ajunge la încheerea (*Drumuri de realizare*; Dietz, Berlin 1929) că prin dublarea auto-ajutorării de către adaosul statului pentru **comunele de consum** din Rusia, cooperația sovietică a ajuns la o glorioasă ascensiune, experiment de nemăsurată valoare și de cunoaștere pentru socialisti în cercetările, învățăminte și luptele lor.

Am reprodus, în amănunt, crezul teoretic al lui Renner, un purtător de cuvânt al socialismului austriac, pentru că socialistii austriaci, în afară de teorie, au creat, la Viena, și uriașa fabrică de pâine Hammerbrod, o rețea vastă de Konsumvereine și de cooperative de producție proprie, precum și o mare Bancă de economie și de credit care au fructificat laolaltă lupta de clasă a proletariatului din republica austriacă.

**5. Directivele Congresului
internățional dela Copenhaga
(1910)**

In Congresul Internațional Socialist dela Copenhaga, **28** August—3 Septembrie 1910, Cooperația a avut parte de o discuție mai intensă și mai aprinsă asupra însemnătății ce ar putea avea pentru mișcarea muncitorească și pentru socialism.

Atât în ședința unei comisiuni speciale, cât și în ședința plenară a acestui congres, au luat parte la desbateri, socialisti din cele mai multe țări: Austria, Anglia, Olanda, Germania, Danemarca, Statele Unite, Argentina, Belgia, Rusia, iar între cei cari au intervenit în discuție semnalăm pe Vandervelde, Anseele, Guesde, Lenin și Jaurés, în afară de purtătorii de cuvânt ai rezoluției, germanul von Elm și austriacul Dr. Karpeles.

Rezoluția votată de Congres, cu toate voturile, mai puțin două, dintre care unul al lui Lenin, deschide drumul unor normative cari au fost urmate de către cooperatorii socialisti din țările reprezentate la Copenhaga.

Această rezoluție o dăm aci în întregime, pentru că ea a rezultat dintr'un compromis între diferențele aprecieri ale congresiștilor dela Copenhaga, cu privire la valoarea cooperăției ca mijloc de îmbunătățire economică în viața clasei muncitoare, de educare muncitorească și de realizare a țelurilor finale ale socialismului.

REZOLUȚIA DELA COPENHAGA

,,Considerând că, cooperativele de consum nu numai că aduc folose materiale membrilor lor, dar că au menirea:

ca prin eliminarea intermediarilor și producțiunea proprie pentru consumul organizat să întărească economicește și să îmbunătățească viața clasei muncitoare;

să educe pe muncitori în conducerea proprie a intereselor lor și să ajute prin aceasta la democratizarea și socializarea producțunii și a schimbului.

Congresul declară,

că mișcarea cooperatistă, cu toate că n'ar putea aduce niciodată prin sine eliberarea clasei muncitoare, ar putea fi totuși o armă eficace în lupta de clasă pe care o duce muncitorimea pentru ţelurile sale, cucerirea puterii politice și economice în scopul socializării tuturor mijloacelor de producție și schimb și că deci clasa muncitoare are un puternic interes de a întrebuința această armă.

„Congresul cere de aceea, cu toată hotărîrea, tuturor tovarășilor și tuturor muncitorilor organizați în sindicate de a deveni și rămâne membri activi ai mișcării cooperatiste, de a lucra în spirit socialist în cooperativele de consum pentru a împiedeca ca aceste cooperative să nu devie, dintr'un mijloc prețios de organizare a clasei muncitoare, un mijloc care ar putea slăbi spiritul de disciplină și solidaritate socialistă. Congresul socotește deci că datoria fiecărui tovarăș este să lucreze în cooperativele de consum pentru ca excedentele să nu fie folosite numai pentru rîsturnă, ci să fie întrebuințate pentru formarea unui fond care să dea putință cooperativelor de consum, ca singure sau prin federale și cooperative de aprovizionare cu toptanul să treacă la proprie producție și să întrebuințeze în același timp prisoșurile bănești pentru educarea, cultura și ajutorarea muncitorilor, precum și pentru îmbunătățirea salariilor și condițiunilor de muncă ale funcționarilor din cooperative, în înțelegere cu sindicatele. Așa că întreprinderile lor cooperatiste să fie organizate din toate punctele de vedere ca model.

„Mai cere deasemenea de a se ține socoteală la comanda mărfurilor de condițiile în care au fost produse.

„Măsura în care cooperativele pot ajuta mișcarea politică și sindicală din fondurile lor, rămâne la hotărîrea fiecărei țări.

„În vedere că serviciile pe care mișcarea cooperativistă le-ar putea aduce clasei muncitoare ar fi cu atât mai mari cu cât această mișcare ar fi mai puternică și solidară, Congresul declară că, cooperativele fiecărei țări care se găsește pe temeiul acestei rezoluțiuni au datoria să formeze o asociație unitară.

„Congresul mai declară, în sfârșit, că în interesul clasei muncitorești în lupta contra capitalismului, relațiunile dintre organizațiile politice, sindicale și cooperatiste să devină cât mai strânse, fără ca independența fiecăreia din ele să fie atinsă”.

Din desbaterile dela Copenhaga se dovedește din nou că mai ales cooperativele de consum, sunt acelea care au preocupat pe socialisti.

Referentul rezoluției. Dr. Karpeles din Austria a susținut că asociațiile cooperatiste de consum, aduc nu numai foloase directe asociațiilor, dar pot deveni arme eficace pentru proletariatul în luptă.

Să pus un preț deosebit, de către redactorii rezoluției, pa saptul că lucrătorii învață în conducerea acestor cooperative și metodele generale de a conduce interesele lor, și că pregătesc astfel democratizarea și socializarea producției. Ca producător, muncitorul este supus capitalului; în calitatea sa de consumator el se bucură de anumită libertate de care este dator să se folosească.

Munca socialistilor în cooperativele de consum trebuie să fie îndreptată deci, de a combate acele tendințe, ale cooperăției, care nu le pot accepta muncitorii socialisti, spre a face din asociațiile de consum, o armă într'adevăr folositore. Ei trebuie să facă din cooperativele de consum, mai mult decât o tarabă, să folosească veniturile cooperăției pentru producție proprie și deci pentru forme superioare de producție, iar cât privește legăturile dintre sindicate, partidul politic și cooperăție, aceasta din urmă trebuie să fie folosită atât pentru întărirea sindicatelor, cât și a partidului politic, câte-

șitrelle ramuri ale mișcării muncitorești alcătuind osatura și spiritualitatea proletariatului în luptă.

O discuție aprinsă s'a încins cu deosebire asupra folosirii veniturilor cooperăției, pentru activitatea sindicală, lock-outuri și greve și pentru acțiunea politică, agitația de masă și alegeri. Cooperativele de consum, a spus Vandervelde, trebuie să devină organizații ale luptei de clasă.

In ce privește valoarea hotărîtoare a cooperăției pentru finalismul socialist, două păreri au predominat congresul: a lui Guesde care a afirmat că în fruntea dezideratelor sociale și cuprinzătoare ale tuturor, stă cucerirea puterii politice. Numai atunci când cooperăția ar folosi acestui țel, ar fi bine, nu ca să-i negăm însemnatatea, ci să-i desemnăm locul cuvant în această acțiune de cucerire a puterii politice.

Cea mai hotărîtoare părere în această directivă, a fost aceea a lui Lenin, căreia i-a rămas consecvent până la punerea ei în aplicare. In statul socialist rus, în statul sovietic, Lenin a propus Congresului din Copenhaga, ca să recunoască valoarea de democratizare și socializare a cooperăției, abia pentru timpul când capitalismul va fi expropriat.

Și astăzi încă, în multe țări, directivele de neutralitate, de conducere socialistă și de folosire a cooperativelor pentru educarea muncitorilor, de creare de producție proprie, de colaborare strânsă cu sindicalele și partidul politic socialist și de infiltrare a cooperăției, de pe acum, înăuntrul statului socialist care se pregătește, directive cuprinse în rezoluția de compromis dela Copenhaga, mai persistă.

6. Directive comuniste pentru Cooperație

Delă expunerea rezumativă a noastră privitoare la socialism și cooperație, suntem în măsură a trece acum la principiile cooperatiste formulate de comuniști pe care le expune Karl Bittel în **Dicționarul Internațional al cooperației** (1928), și pe cari le rezumăm, precum urmează:

Apreciarea cooperației de consum n'a fost niciodată unitară în lăuntrul Internaționalei muncitorești socialiste.

Rezoluția de compromis dela Congresul din Copenhaga (1910) amestecă puncte de vedere opuse, de neîmpreunat, proletare și mici burgheze, în valorificarea mișcării cooperatiste, așa că oportunismul în practica cooperatistă capătă drum liber.

Lenin a afirmat la Copenhaga principiile fundamentale ale mișcării cooperatiste muncitorești.

Una singură este linia proletară a luptei de clasă: asociațiile de consum sunt instrumente și mijloace ajutătoare ale luptei de clasă.

Trebue să stabilim condițiunile în care cooperativele ar putea să îndeplinească de fapt un atare rol și să nu rămână, numai întreprinderi de comerț.

Directiva mic brugheză lasă în întuneric locul ocupat de cooperație în lupta de clasă, nu desparte punctul de vedere economic de cel proletarian și închide problemele și scopurile cooperației în fraze atât de generale încât pot fi primite și de politicianii reformiști politici.

Protocolul oficial dela Copenhaga constată doar înălțarea propunerii lui Lenin, că îndeplinirea socializatoare a

cooperativelor va deveni operantă abia în timpul când vor fi expropriați capitaliștii.

Astăzi dovada istorică s'a îndeplinit. Este o iluzie că între soluțiile problemei sociale ar fi și cooperarea și că problema socială s-ar putea rezolva fără luptă de clasă și deposedarea burgheziei. În aceeași direcție s-au pronunțat, în propunerea lor originală dela Copenhaga și socialiștii belgieni.

Cât privește răspunsul la o altă chestiune, ridicată la Copenhaga și anume a ajutorului ce-l au de dat cooperativele de consum, în luptele proletariene, Bittel citează afirmațiile lui Anseele că un refuz de ajutor din partea cooperativelor de consum, în timp de greve, ar însemna o trădare a clasei muncitoare.

Internaționala comunistă în congresele sale mondiale a luat o atitudine hotărâtă în chestiunea cooperăției, obligând pe tovarășii de partid de a se asocia la acțiunea cooperativistă, de a o promova și pune în slujba luptei de clasă.

Următoarele ar fi, după Bittel, tezele comuniștilor în luchaarea cooperativistă:

1. Cooperativele de consum trebuie să ridice standardul de viață al masselor.

Ca întreprinderi comerciale, cooperativele au de luptat cu trusturile, cartelurile, marile întreprinderi comerciale capitaliste și cu realitatea că producționea se găsește în mâinile clasei stăpânitoare. De aci rezultă pentru cooperăție nu numai datoria de a crea întreprinderi de mare capacitate, ci și intervenția cooperativelor de consum, în luptele clasei muncitoare, în agitațiile și demonstrațiile de clasă. Ele trebuie să alcătuiască o parte din puterea de clasă proletară care să ducă lupta împotriva scumpelei, taxelor vamale, dictaturii prețurilor și aceleia a cartelurilor și trusturilor; iar scopul final al cooperăției trebuie să fie combaterea întregului sistem capitalist.

2. Cooperativele pot câștiga o mare însemnatate în ac-

tiunea de masă economică și politică a proletariatului, prin ajutorarea lucrătorilor în greve, boicoturi, formulare a celui de al doilea punct al lui Lenin la congresul dela Copenhaga din 1910.

Această latură se arată și astăzi ca actuală. Dovadă : mareea grevă a minerilor din Anglia. Sindicalele ar trebui să încheie înțelegeri ferme cu cooperativele de consum pentru fonduri permanente de acțiune. Lucrarea asociațiilor de consum în această direcție va fi hotărșoare pentru dezvoltarea lor, prin sprijinirea cât mai necondiționată a cooperației de către massele proletare.

3. Trebuie realizată o auto-administrare democratică în cooperative. Numai prin asociați vioi, activi, cari să ia parte la administrație, cari să-și creeze organele de control și funcționare, cu libera exprimare a părerilor în adunări, presă și congrese, se poate evita înțepenirea birocratică a cooperăției.

4. Prin propagandă socialistă neobosită se poate contribui la răspândirea principiilor luptei de clasă și ale socialismului în cooperativele de consum.

Organizații de mare inițiativă și generalizate, Cooperativele se găsesc, în pozițunea de a cuprinde păturile largi ale proletariatului, a le educa pentru acțiune, a deștepta conștiința lor de clasă, a mări voința lor de luptă, a le câștiga pentru socialism.

Un ajutor deosebit poate aduce cooperativa femeii proletare, al cărei rol de sclav în gospodărie poate fi ușurat prin cooperativele de spălătorie, cantine, bucătării populare.

Pentru copiii proletari crearea de creșe, colonii de vacanță și organizații pentru dezvoltarea copiilor ar fi o preocupare a cooperăției.

Susținerea șomerilor și ajutorarea victimelor luptelor politice pentru care au fost alcătuite altă dată cooperativele ar și azi e importanță vitală.

5. Pe terenul internațional mai sunt de luat în seama ur-

mătoarele: lupta cooperatiilor împotriva primejdiei de război imperialist care se poate evita printr'o solidaritate necondiționată cu Uniunea republicilor socialiste sovietice, alcătuirea activă a frontului unic prolear, cu deosebire al celui sindical și printr'o susținută acțiune împotriva fascismului, teroarei albe și cruzimilor coloniale.

Era constructivă socialistă începe după câștigarea puterii politice de către proletariat. Condiția primordială este „trecerea puterii organizate a societății adică a puterii de stat din mâna capitaliștilor și moșierilor în mâna muncitorilor” (Karl Marx, Rezoluția privitoare la Cooperative, 1866). După ce posturile de comandă politice și economice se vor găsi în puterea statului muncitoresc, cooperativele vor juca un rol eminent în opera constructivă socialistă. Aceasta e menirea cooperăției, dacă vrea să-și atingă țelul, acea de a lua parte la cucerirea puterii politice și nu de a ține pe cooperatori, neutrali, într'un colț al ei. În aceste șapte puncte expune Karl Bittel principiile comuniste privitoare la cooperăție.

II

Cooperația liberă

1930 - 1937

SOCIALISM ȘI COOPERAȚIE

Doctrina și practica cooperației — vorba și fapta — au isvorit spontan și simultan din viață. Asemenea isvorului care țâșnește din stâncă, cooperația și-a săpat albia proprie, îndreptându-și apele sale vii și pururea curate spre oceanul fără capăt.

Cooperația, cea vie și liberă, și-a vărsat conținutul în societatea umană, primind finalismul ei, care nu poate însemna decât **colectivul**.

Orice opreală, orice adăstare a cooperației pe câmpurile vieții individuale, a capitalismului, a economiei de azi, înseamnă înmlăștinare și nu curgere.

Sub tustrele forme ale sale: de credit, consum, producție, cooperația trebuie să îmbrățișeze un cuprins integral. Altfel ea devine o preocupare măruntă, un paliativ, un bleasture pe corpul oropsit al masselor producătoare.

Nu poate trăi o cooperație de credit, a cărei tendință finală și de fiecare zi să nu însemne desființarea capitalului; căci limita dintre uz și abuz e mai mult decât subțire. Banca societăților cu nume ascuns, cea capitalistă, nu numai că dă banul cu chirie pentru dobândă, ci ajunge implicit și la abuzul dobânzii, la **uzură**, la exproprierea claselor mijlocii de minimul pe care-l mai posedă și la estorcarea, până la sleire, a claselor fără posesiune, cari sunt nevoite să recurgă la banul **cu chirie**.

Cooperația de consum, dacă s-ar preocupa numai cu procurarea de mărfuri mai eftine, cu păzirea calității și a măsurii, nu ar îndeplini decât o funcțiune trecătoare și neînsemnată.

Scopul cooperației de consum nu poate rămâne, în ultimă instanță, decât acel de suprimare a negoțului care, treând dela uz la abuz, duce la speculă și la falsificare.

Proprietatea urbană pentru report duce și ea, ca și specula banului cu chirie, la același abuz; iar cooperativele de construcții nu pot însemna decât locuință colectivă și de veșnică folosință pentru familii.

Nu mai vorbim de cooperativele de producție, a căror ființă și structură urmează să se identifice cu suprimarea plusvalorii și exploatarii muncii de către capitalism.

Astfel înțelegem noi cooperația. Si astfel înțelegem și prin cooperăție un mijloc hotărîtor de luptă pentru transformarea socială, cu deosebire în împrejurările grelei și permanentei crize de astăzi.

Față cu această înțelegere clară a cooperației, opozitia ireductibilă, ideologică și practică, pe care o opunem cooperăției oficiale și oficializate, rămâne un achizit definitiv.

* * *

S'ar părea că toată cooperația vorbește aceiași limbă și aparține aceleiași familii. Aceasta este însă numai o aparență și una din acele înșelătoare aparențe de care se folosesc susținătorii ordinei de astăzi, în numele acelui solidarism ipocrit și nerealizabil, pe care-l opun luptei de clasă.

In cooperație, ca în toate marile mișcări sociale, vechea înșelătorie a posedanților și guvernanților apare mereu la suprafață, pentru a deruta și reține clasele producătoare. În fruntea cărora se găsește, prin misiunea sa istorică, proletariatul, dela nobilul avânt și mărețele aspirații de îndrumare a omenirii pe căile de emancipare din toate sclăviile și pre-judecătile.

Nu am putea contesta că în sănul cooperăției de azi s'ar găsi și elemente cinstite, cari atunci când mânuesc parolele emancipării economice și ale înțelegerii dintre popoare se gândesc și la omenirea nouă. Dar rezultatele generale au rămas aceleași.

Tot ce este în cooperăție și susține ordinea actuală economică nu crede în cooperăție. Ci este părtaș al acestei ordine și implicit al statului de clasă, părtaș, care nu opune; ci mai adaugă și cooperăția, felurilor de asuprire ale capitalismului care înstăpânește azi statul.

* * *

Punându-ne însă pe tema cooperăției, ca drum spre socialism, ne vedem obligați să spunem că și cu termenul cooperatism ca și cu cel de socialism, se comit aceleași malversaționi.

Inainte și după Marx au apărut pe arena politică și socială tot felul de socialism, dintre care cel din urmă, acel național al lui Hitler, s'a identificat cu sălbăticia fiarelor și crima de rând împotriva vieții și civilizației umane.

Aceste felurite socialism, puse toate în slujba adversarilor socialismului, au derutat și cred că pot duce la prăpăd socialismul marxist, singurul și inexpugnabilul socialism.

Și tot astfel cooperăția de sub auspiciile șovinismului, partidelor burgheze, ale statului de azi, n'a fost și nu este decât o diversiune abil mânuită de către clasa stăpânoare și asupra căreia noi, ca socialisti și slujitori ai adevăratei cooperății, avem datoria să sesizăm massele, grupându-le în cadrul acelei cooperății care corespunde intereselor precise ale proletariatului și duce astfel la desființarea capitalismului.

Deopotrivă cu reformismul, verificat ca neputincios, și pe care îl combatem în socialism, cooperăția acaparată de oficialitate e neputicioasă să servească interesele masselor pe care le chiamă și se sprijină în alcătuirile ei.

Acestei cooperării oficiale, noi îi opunem cooperăția liberă, a proletariatului și a tuturor categoriilor exploatați, a căror prezență de altfel în sănătatea cooperăției oficiale sunt germenii de disoluție a alcătuirilor hibride ce li se impun, dar și germenii de fructificare a cooperăției libere, pe care o susținem și pe ale cărei schele de construcție ne aflăm.

STATUL ȘI COOPERAȚIA

Viața ne arată că statul capitalist nu reprezintă societatea în complexitatea ei, mărginită în granițele unei țări și cu atât mai puțin interesele ilimitate ale umanității.

Statul și-a însușit totuși, *ab antiquo*, din vechime, drepturi regaliene. Este stăpân peste saline, mine și păduri; și-a însușit drepturile de a bate monedă și copărțășia la primul institut finaniciar al țării; monopoluri de tot soiul, al alcoolului, tutunului și chibriturilor, al transportului pe apă și uscat.

Dar Statul și-a mai însușit în afara intereselor materiale ca producător și negustor și drepturi regaliene pe câmpul culturii, credinței și cugetării.

De câte ori dinlăuntrul masselor, al cugetătorilor, al iubitorilor de oameni, răsare o inițiativă de organizare și asociere în scopuri ideale pentru buna stare a semenilor lor, Statul întinde mrejele sale, captează, zăgăzește ideile sau organizația, dacă se poate chiar dela naștere, fie cu intenția de a o pune în serviciul *ordinei*, pe care numai Statul cu pațnicii săi mulți ar fi în stare să o susție; fie cu făgădueli de protecție și ajutorare materială, spre a o paraliza, de teama unei supracreșteri de puteri peste cele ale sale proprii.

Statul ar avea după unii și un drept regalian asupra Cooperației.

In timpul din urmă însă Statul român, de pildă, pierzând increderea în propriile sale virtuți administrative, a trecut, printr'un salt repede, dela monopolurile fără restricție, la o

regie mixtă și la concesionări de tot soiul ale avutului național și social, în dauna posesorilor de drept: a cetățenilor.

Din momentul deci în care Statul, în virtutea unei curioase dialectici și-a negat până și unele din drepturile sale regaliene și a mărturisit nedestoinicia de administrator al proprietelor sale avuturi, de ce am mai tolera amestecul său direct în administrația unui patrimoniu material strâns din fructificarea muncii productive și a unui patrimoniu tot atât de sfânt, cultural și social, cu care cooperăția liberă se mândrește și pe care nu ar trebui să-l încredințeze claselor stăpânițoare și parazitare care se găsesc în conducerea unui Stat, cu tendințe acaparatoare?

Cu ideile pornite dela cugetători și idealisti din lagărul socialist și muncitoresc, cu elemente de acțiune jertfitoare de sine, din sânul celorlalte categorii de producători, Cooperăția și-a croit teoria și drumul la viață în Apus, fără ajutorul Statului și fără luarea aminte a acestuia.

Inceputurile modeste ale cooperăției din România au aceiași obârșie de independență și putere de sine.

Statul a acaparat, la noi în țară, cooperăția dându-i bani, spre a se amesteca în conducere, turnând în coduri îndrumări și sancționând în virtutea acestor legiuiri puterea sa regaliană. Cooperăția a luat întindere, dar a rămas la suprafață ca trăinicie și avânt.

Miliarde stoarse din înșelătoarele biruri indirecte și grele biruri directe s-au irosit pe altarul cooperăției oficiale, în dauna principiului de **auto și intr'ajutorare, auto-administrare și control**, fără de cari cooperăția poate fi o anexă a Statului, dar niciodată o putere de sine stătătoare.

Iar partidele de guvernământ cari țin în arendă, cu alternanță Statul, trag și ele toate foloasele politicii lor mărginite, din amestecul îngăduit de lege sau prin abuz de putere în conducerea cooperăției.

Iată de ce cooperăția noastră este datoare să râvnească, așa precum s'a născut, crescut și desvoltat, la libertate, la

auto-ajutorare, auto-administrare și auto-control, fără amestecul Statului și cu atât mai vârtos al partidelor politice care au acapart-o.

In această libertate găsim nu numai rostul ei de a fi și de a sluji clasele producătoare, cari s-au asociat pentru eliberarea lor economică și socială, ci și condiția de progres și împlinire a acestor eliberatoare misiuni.

COOPERAȚIA PENTRU CARE MILITĂM

Actul de naștere al cooperăției moderne a fost semnat la Rochdale.

Rochdale-ul înseamnă nu numai cooperăție liberă, inițiativă muncitorească de exploatați în ramura producției, storsi de camătă și supți de intermediari în calitatea lor de consumatori; Rochdale-ul înseamnă afirmarea programului integral al cooperăției: **emanciparea claselor producătoare**.

Premergătorii Rochdalienilor, și cu deosebire Robert Owen, au zvârlit în lumea teoriei, ideia și idealul cooperatist ca un protest împotriva exploatarii, asupririi, înslăvirii politice și economice a claselor muncitoare.

Theoretic și practic, cooperăția poartă drept scut, haina de oțel a într'ajutorării, spre a evita din timp atacurile și loviturile la cari ar putea fi expusă.

Sub toate formele, sub care s'a desvoltat, cooperăția înseamnă eliberare din ghiarele capitalismului.

Cooperăția de producție, atât pe cât a reușit, în formele largi în care, a vrut s'o modeleze Lassalle, a râvnit pentru producători stăpânirea pe întreg produsul muncii și înlăturarea deci a plus-valorii.

Cooperăția sătească tinde la eliberarea de camătă și, pe unde a luat forme mai largi, la închegarea deavălmășiei, la dobândirea de pământ, de unelte, de credit în producerea și desfacerea în comun a produselor economiei rurale.

Cooperăția de credit luptă pentru sfârșirea lanțului

cametei și găsirea de credit eftin pentru massele populare; iar cea de consum — **comuna de consum** — pentru înlătūrarea speculei și a nenumărăților intermediari, cari se interpun spre a falsifica și subția produsele de consum și a scumpi, prin nenumărate zeciueli, consumul de toate zilele al masselor populare.

Cooperația este o vastă organizare socială, înlăuntrul unei societăți oficiale deasupra căreia Statul s'a fixat ca exploataitor și acaparator, cu proteguirea intereselor marii proprietăți, ale bancherilor și cămătarilor de tot soiul, ale industriei și comerțului mare, Stat care are și rolul direct de cămătar, negustor și industriaș, de exploataitor de primă mână a masselor producătoare și consumatoare.

Cooperația este deci o reacțiune firească nu numai împotriva capitaliștilor dar și a Statului.

De câte ori și oriunde cooperația s'a găsit în față îmbărișărilor oficialității și ale Statului, ea n'a obținut libera realizare a telurilor sale practice și ideale, ci a întâlnit doar încercarea de tutelă, reținerea ei din desvoltarea ascendentă și până la un punct înăbușirea aspirațiilor cooperatiste.

Precum școala, știința, cultura și toate liberile aspirații ale umanității, odată acaparate de Statul de azi și oficialitate, înseamnă degenerarea și aservirea lor intereselor capitaliste și reacționare, tot astfel și cooperația.

Din toate timpurile și acum, reacțiunea stă la pândă pentru a degrada și utiliza spre proprie folosință, acapara și duce spre neființă truda enormă a idealiștilor, a oamenilor liberi și a masselor, în lupta lor titanică de emancipare și eliberare.

Cine n'a pândit cooperația chiar dela înființarea ei, spre a-i zăgăzui avântul? Capitalismul, biserică, sociologii din slujba Statului și în cele din urmă Statul însuși.

La noi, cooperația care ar fi trebuit să ralieze toate massele producătoare și consumatoare, fără deosebire de credință, a fost acaparată în fază ei de copilărie, de antisem-

mîtism care reprezintă reacțiunea, conservatorismul, interesele boerești și capitaliste.

Mai apoi a fost luată în primire de partidul liberal care prin faptul că prin el burghezia și-a putut găsi stabilizarea, s'a crezut însuși Stat; iar în cele din urmă sub legiuirile de astăzi, Statul a reușit să desființeze complet libertatea cooperăției, împiedecând orice creațiune cooperativă care nu primește tutela sa.

De fapt și de drept legislația cooperativă de astăzi înseamnă pentru cooperăție, fascism, dictatură: subjugarea morală și materială a masselor de către capitalism.

Politicianizată și oficializată, cooperăția a fost stoarsă de sevă; dezvoltarea ei în adâncime stăvilită, înălțarea arborului cooperăției spre cerul lămpede al idealurilor sale, împiedicată.

Cooperăția de astăzi din România a devenit monopol de stat, regie de stat, cu toate miliardele pe care le reprezintă bilanțul oficial și cu toată literatura ce ni se oferă; precum sub regie de stat sunt exploatație tutunul, alcoolul și praful de pușcă.

A propovădui ideea cooperăției în împrejurările de acum, atât de critice pentru clasele producătoare și proletare, implică deci o datorie primordială, aceia de a o lua dela capăt și a crea terenul de libertate, singurul pe care se poate desvolta o mișcare cooperativă reală.

Noi ne dăm seama că precum sindicatele muncitorești, câtă vreme sunt puse în slujba intereselor trecătoare și reformiste, nu pot realiza eliberarea clasei muncitoare; tot astfel nici cooperăția nu poate îndestula, în fața puterilor formidabile pe care le mai deține capitalismul, emanciparea integrală economică a producătorilor și consumatorilor.

Dar fiindcă noi înțelegem cooperăția, nu numai pentru trebuințele trecătoare de astăzi, ci pentru îndestularea integrală a societății umane socializate de mâine, de aceea noi milităm pentru o cooperăție liberă. Liberă sub aspectul ei

economic și liberă sub aspectul ei larg uman, de înfrățire a neamurilor și popoarelor în slujba eliberării întregii societăți printr'o democrație, care nu poate ajunge la nimic dacă se reduce numai la formula politică, ci numai atunci când se integrează în cea economică.

Iată pentru ce noi milităm pentru practica și idealul cooperăției libere, în direcția căreia muncitorii trebuie să-și strângă laolaltă toate puterile, pe orice teren cooperatist să găsi.

TEMELIA COOPERATIEI

— 1930 —

Caracteristicile primare ale societății burghezo-capitaliste, care mai filtrează și acum în practica vieții și în emanațiunile teoretice, sunt liberalismul și individualismul, lupta acaparatoare a indivizilor prin rapt și înșelăciune, cuprinse și în doctrina biologică a acestor lupte care încă nu și-a pierdut nuanța de oficialitate.

Revoluția engleză și revoluțiile de pe continent din veacurile de acumulare primitivă a capitalului, de creațuire industrială și bancară, de perfecționare a technicii; cuceririle, descoperirile și invențiunile ce le-au însoțit sunt toate îmbibate de acest caracter și au toate la origină sfârâmarea vechilor obștii agricole, a breslelor, ghildelor, artelurilor cu spiritul lor uman de într'ajutorare.

Aceste întovărășiri au căzut, au cedat pas vremii, pentru că desvoltarea economică și cea a suprastructurii politice, sociale și culturale au impus mariile prefaceri ale epocii capitaliste.

Statul capitalist a rupt mai apoi pretutindeni resturile de zăgazuri și însușindu-și cu mână forte tutela întregii vieți economice a încorporat în ființa sa, odată cu toate căștigurile bănești ale burgheziei și viața socială ca și cea culturală a popoarelor, cu deslănțuirea luptelor dintre indivizi și a celor dintre clase și popoare și cu însclăvirea atâtior coloniei, în disprețul sentimentelor umane.

Obârșia istorică a unora din instituțiunile de astăzi nu poate fi totuși nici ascunsă, nici trecută cu vederea, ci dimpotrivă folosită.

Origina sindicatelor muncitorești de azi, a casselor de ajutorare pentru boală, invaliditate și moarte, a tuturor asociațiilor de carte, artă populară și sport, o regăsim în izvorul lăimpede al acestor întovărășiri, confrerii și mutualități de intr'ajutorare din întreg evul mediu rural și orășenesc, al țăranilor și meșteșugarilor.

Burghezia însăși, cea industrială ca și cea bancară, a fost nevoită să modereze mai apoi acel curent de liberalism și outrance, care pedepsea orice încercare de asociațiune și să pornească ea însăși, cu imitarea formelor poporane și proletariene, la crearea de organizațiuni de soiul sindicatelor patronale, adică a cartelurilor și trusturilor, ca o dovdă că și în pornirea spre exploatare, strângerea laolaltă a forțelor este mai profitabilă.

Cu atât mai vârtos se cîuvine deci, ca în marile mișcări de masă ale proletarilor, meșteșugărilor și țăranilor, înfrâști în luptele lor pentru o viață mai bună, mai demnă, mai înălțătoare și umană, ideia intr'ajutorării să fie mereu remintită.

Deși numai formal, principiul cooperăției este tot așa de străvechiu ca cel al vieții în comun și al copărtășiei îmășurilor, pădurilor, viilor și pământurilor în mediul rural; al producției, consumului și vieții sufletești și culturale în comun, în cel urban.

Și străvechiu caumanitatea însăși este principiul intr'ajutorării care se găsește la temelia cooperăției.

In acest spirit etic al confundării vieții și intereselor individuale în colectiv, cu revelarea firește a tuturor forțelor native de inițiativă individuală, în sânul societății umane, năzuim a da îndrumare cooperăției din această țară, care a cunoscut și ea o obște și o viață comună rurală, o viață meșteșugărească înobilată de intr'ajutorare și o viață proletariană plină de spiritul de jertfă pentru eliberarea omenirii de sub jugul tuturor sclaviilor, în semnul înfrâșirii dintre popoare.

DE CE COOPERAȚIE LIBERA

Noțiunea de Stat în care filozofii mai vechi au concentrat toate virtuțile și întreaga concepție etică a societății, iar filozofii și sociologii mai noui toate posibilitățile de rezolvare a celor mai complicate probleme sociale și de împăciuire a tuturor claselor; această noțiune de Stat, devenită idol și ridicată la o mare înălțime chiar de socialisti ca Lassalle, se năruie pe zi ce trece.

Statul de azi care a concentrat în mâinile sale puterile „care emană dela Națiune”, Statul care este al Capitalismului și nu al masselor, s'a complăcut în această postură „etică” de „solidarism”, de împăciuitor al „tuturor claselor”, aservind interesele masselor producătoare oligarhiei, pe care o reprezintă de fapt.

Nici o mirare deci că Statul după ce a acaparat religia, justiția școala, punându-le în slujba capitalismului, după ce a monopolizat atâtea industrii și s'a cointeresat în atâtea afaceri mănoase, nici o mirare că Statul, și cu deosebire la noi, unde rezistența masselor este slabă, a acaparat și Cooperația. A crezut că punând mâna pe biroucrație și fructificând Cooperația prin subvenții și capitaluri, va putea acapara și funcțiunile ei sociale, precum și generoasele idei de auto-ajutorare și eliberare cari îi dau nu numai puterea de viață, dar și strălucirea rolului pe care ea este chemată să-l îndeplinească în vremea de azi și în viitor.

Capitalismul, și odată cu acesta Statul, se află însă acum în acea perioadă de rupere a echilibrului dintre forțele

productive ale societății, inclusiv raporturile de clasă pe cari acestea le condiționează și supra-structura socială și politică.

Formal capitalismul și Statul își mai mențin atotputernicia; de fapt clasa muncitoare, proletariatul dela orașe și sate, intră în funcțiunea sa istorică, de prefacere a bazei economice a societății actuale și de răsturnare deci a însăși principiilor și conținutului Statului burghez.

In cadrul marii crize prin care trecem și a interdependenței dintre State și economia lor, nu se observă azi prea mari deosebiri între Statele înaintate și cele mai înapoiate din punctul de vedere al răsturnărilor în curs. In cadrul acestei mari crize **valoarea morală** a Statului a scăzut cea dintâi.

Și dacă în Apus reciprocitatea de ajutor dintre Stat și capitalism, în opera comună de salvare mai prezintă încă unele posibilități, la noi Statul nu mai poate da decât prea puțin capitalismului și, din principiu, nu dă nimic masselor producătoare, pe cari dimpotrivă le stoarce spre a-și putea menține dominația sa oligarhică.

Acest Stat nu poate da la noi decât foarte puțin Cooperației. Iar aservind-o, strivește și elementul de luptă, capabil să întindă ideia în massele populare.

La noi, Cooperația trebuie să-și urmeze, aşadar, linia pornită dela obârșia ei, dela înaintașii cari i-au dat directivele și ființa practică și cari au conceput-o ca mijloc de eliberare și desrobire a claselor producătoare, ca factor determinant atât în evoluția ascendentă a societății umane cât și în societatea nouă, care de pe acum își deschide activitatea.

La noi, ca și în toată lumea, Cooperația spre a-și îndeplini misiunea, se cuvine să fie numai liberă.

* * *

Demonstrarea pe teren a acestui deziderat, al cooperării libere, se poate face repede, aruncând o privire de an-

samblu asupra ființei și practicei cooperăției oficializate dela noi

Acaparată de Stat și, rând pe rând, de politicieni, cooperăția oficială, cu vasta ei rețea de Bănci populare, cu cele câteva sute de cooperative de consum, risipite prin orașe, cu cele agricole și forestiere, prezintă un tablou de permanente deficite, acoperite dealungul vremei din banul birnicilor, adică de massele populare; iar activitatea înăbușită de pătura biroucratică și de interese politicianiste, e mai mult reclamă decât propagandă a izbăvitoarelor directive ale cooperăției.

Din punct de vedere practic, nici massele sătești și nici cele orășenești n'au putut înregistra prin această cooperăție, vreo scădere notabilă a mizeriei și o ușurare a traiului.

Din punct de vedere ideologic, nici o infiltrare, cât de minimă, a spiritului cooperatist.

Dimpotrivă, cooperăția înglobată Statului și politicei oligarhice a slujit ca și școala, ca și jandarmeria, la menținerea masselor populare în ignoranță, în prejudecăți, în sclavie economică și politică.

Cooperăția oficializată s'a dovedit a fi și ea una din acele supape de siguranță, menite a deriva cloicotul nemulțumirilor populare.

Ea s'a dovedit a fi lăcaș de adăpost pentru acoliții politici, pentru subvenționarea cu plusuri de venituri a lipitorilor din sate;

s'a dovedit a fi o tribună pentru susținerea regimului economic de azi, împotriva căruia cooperăția e chemată a-și făuri armele și a-și întări redutele de apărare ale producătorilor și consumatorilor.

Cooperăția oficială se menține, fără măcar a salva aparențele, în rolul de slujnicară a oligarhiei, zăvorind ușile numai oricărora spirite libere ci însuși spiritului de **neutralitate**, care ar trebui s'o călăuzească, în numele doctrinei cooperatiste și nu a intereselor stăpânitorilor.

Iată de ce noi opunem cooperăției oficializate, permanent deficitară, biroucratică și formală, ideia cooperăției libere, aşa cum o înțeleg zecile de milioane de cooperatori din toată lumea, ale căror progrese reale ne bucură și ale căror toate nădejdile pentru viitor ne însuflarește.

PENTRU COOPERAȚIA DE CONSUM

— 1933 —

Numai co operația de consum a lărgit și adâncit câmpul co operației.

Prin vastă rețea de consumuri în detail, de **comune de consum**, prin magazinele cu toptanul, cari au dat măreția co operației din Rusia, Anglia, Franța, Austria și țările nordice; prin realizarea, ca extensiune și complectare, a co operativelor de producție, cooperativele de consum nuanțează caracteristica co operației de astăzi și indică marile posibilități de realizare de mâine.

Cooperativele de consum n'au răsărit atât din teoretizările și doleanțele naive ale utopiștilor, cât din practica proletară însăși. Din spiritul constructiv al proletariatului care și-a creat prin ele, o parte din democrația economică de mâine, înăuntrul și împotriva capitalismului de astăzi.

Co operația de consum este — cum spune Renner — „parte din viața lăuntrică, este un **program propriu** de socializare al clasei muncitoare.

Părinții co operației de consum sunt de fapt țesătorii din epoca acumulării primitive din Anglia, sunt țesătorii din portul agitat al Lyonului (Franța), sunt apoi bravii și ciniștii pioneri din Rochdale.

Din visurile lui Thomas Morus, Campanella, Owen, Fourier și Cabet, dela planurile unei co operații universale de producție, circulație și consum, din frământările Evului Mediu, ale comuniștilor religioși, cari își strânseseră laolaltă doar

sărăcia pentru un comunism de consumație, s'a zămislit în Anglia, în anul de mizerie 1844, planul în mic, dar practic și viguros al țesătorilor din mahalaua Broscăriei din Rochdale, dela care se trage nu numai practica cooperăției dar și **Charta magna**, directivele și teoria cooperăției de acum și fiind unei noui alcătuiri sociale.

In ordinea de bătăie **pentru recâștigarea unei părți din plus-valoare**, muncitorii moderni, proletarii, s-au slujit ca producători de **sindicalele profesionale** și în calitatea lor de consumatori, de cetăteni autonomi, de stăpâni ai banului, pe care l-au putut obține din munca produsă, acești muncitori s-au slujit de **cooperativele de consum, pentru recâștigarea unei alte părți din plus-valoare**.

Scopul modest al cooperativelor de consum de a înlătura filiera intermediarilor până la comerțul de detaliu s'a largit prin funcțiunea socială pe care au căpătat-o aceste cooperative de a reda muncitorilor o parte din plus-valoarea răpită și conținută în ultima mână, acea a negustorului.

Și cu toate că fiecare cooperativă de aprovisionare și repartizare în detail sau cu toptanul, fiecare cooperativă de producție în serviciul acelora de consum, înseamnă concurență și luptă cu producția și comerțul capitalismului atotputernic, totuși pionierii din Rochdale au pornit cu strigătul: **Cooperation not competition!** (Cooperăție și nu concurență). De aci termenul de cooperăție, laolaltă-lucrare; de aci practica și teoria cooperăției.

Cooperativele de consum pe care le-a creat, le-a dus la bogăție și mărire, muncitorimea din Răsărit și Apus, spre deosebire de băncile populare sătești ca și de cele ale micii burghezii orășenești, creațiuni datorite lui Schulze Delitzsch și Raiffeisen, sunt mai mult decât un mijloc pentru îmbunătățirea și usurarea traiului, sunt arme de luptă și afirmare ale proletariatului și complecțează osatura organizației de clasă a proletariatului mondial, în întreîntre sa formă: **partid politic, sindicate, cooperative**.

Cooperativele de consum, proprietate colectivă în zilele de astăzi și înlăuntrul unei societăți bazate pe proprietatea individuală, au menirea de a deveni definitiv **comunele de consum** de mâine.

In mariile prefaceri sociale din Rusia sovietică, cooperativele de consum au trecut cu succes strălucit examenul funcționii sociale pe care o îndeplinesc. Ele au fost adaptate regimului sovietic și sub acest regim s-au desăvârșit în slujba marii opere de socializare de acolo.

* * *

Cooperația de consum este slabă în țara noastră. Centrele proletare, mariile insule industriale dela noi, nu au cunoscut încă existența largă a cooperativelor de consum, nici măcar în măsura în care au cunoscut asistența socială, mutualitățile și casele de ajutor în caz de boală. Nu au cunoscut cooperația în vremurile de tărie ale mișcării muncitorești, când era putința unor intemeieri cooperatiste și nu vor să o cunoască îndeajuns nici astăzi, în toiul acestei mari crize, în care lucrătorii dela orașe împreună cu familiile lor, se sbat nu numai în nevoia unor salarii reduse, a unui standard de viață de țară sălbătăcită, ci și a unei scumpe de trai, patronate și încurajate de statul actual de clasă.

Cooperatori din convingere, cooperatori prin cunoașterea doctrinei, literaturii și practicei cooperatiste din Apus, amicii mei, împreună cu mine, am depus până acum modesta noastră strădanie la realizarea de cooperative de credit autonome, cari tind și ele ca să frângă și să înlăture o parte din plus-valoarea răpită de capital, **dobânda**, și am înfăptuit și aci o socializare prin capitalurile de rezervă cari aparțin tuturor și nimănuí.

Mulțumiți de strădaniile noastre, cu toate dificultățile, potrivnicile, indiferența și apatia pe care le-am întâlnit în cale, ne-am gândit, paralel și mereu, și la cea mai tare din pietrele unghiulare ale cooperației, la aceea de consum.

De ani, scumpeata și criza, sărăcia și mizeria bântue în viața orășenească, lovind cu deosebire în clasa producătoare, în proletariatul fabricilor, industriilor mici și atelierelor, în meșteșugărime și salariații mici de toate categoriile.

Față de această criză, cooperația de consum va veni și la noi.

Prin marile elemente subiective, voința și conștiința de o tot atât de covârșitoare importanță ca evoluția și desvoltarea obiectivă a societății, prin învățăturile și pările pe care ni le-au dat Răsăritul și Apusul, ne credem pregătiți și pentru înfăptuirea cooperăției de consum.

Să trecem deci dela perioada dorințelor și planurilor, la realizări pe câmpul atotfăgăduitor al cooperăției de consum.

DE ZIUA COOPERĂȚIEI

— Iulie 1930 —

Cooperăția, ca atâtea idei mari sociale de izbândă a noșrului, a fost acaparată în multe părți, din multe ale ei laturi, de către oficialitate.

Scopul este lesne de înțeles. Și nu ne sfîrșim de a o spune că tragicismul acestei acaparări stă în deturnarea cooperăției dela țelurile ei finale.

Oficialitatea dela noi poate, firește, ajuta cu bani cooperăția de credit, scoborî eventual dobânda și acoperi deficitele.

Poate mijloci credite cooperativelor agricole pentru plasarea mai lesnicoasă a produselor; poate acorda lucrări și furnituri de stat cooperativelor de producție; poate stimula, prin mijloacele de care dispune, pe cele de consum și da în arendă pădurile statului cooperativelor forestiere.

Oficialitatea poate legifera și acorda avantaje de ordin fiscal și procedural cooperativelor. Le poate da o biroucratie și tipărituri de tot soiul cu vădită intențione de a acapara ideologia, tendințele eliberatoare, independența și autonomia cooperăției.

Dar ceea ce Statul nu poate da, ci dimpotrivă, răpi dela cooperăție, este acel suflu creator, constructiv, de așezare a cooperăției pe temelia solidă a eliberării muncii, a regulării consumului prin înlăturarea mijlocitorilor și a speculei, a realizării țintei finale a cooperăției, prin înlăturarea capitalismului și înfrântarea claselor producătoare pe deasupra tuturor hotarelor.

Ziua internațională a Cooperăției pe care noi o prăz-

nuim, cu afirmarea ţelurilor ei integrale, a fost deasemenea acaparată de oficialitate.

Officialitatea este însă, mai pretutindeni reprezentanta capitalismului, adică a finanței, industriei, comerțului și agriculturii și implicit a ideologiei burgheze, care cunoaște exploatarea, militarismul, șovinismul, prejudecata religioasă ca mijloace de stăpânire peste clasele producătoare.

Iată de ce cuvântul rostit de oficialitatea cooperatistă este îngrădit de interesele și trebuințele de stat.

Preocupările cooperației în acestă zi de sărbătoare se subsumează în afirmațiunea în care noi credem, că dacă cooperăția nu va ști să tragă toate consecințele din ființa ei, să concentreze toate elementele proletariene, să se desvolte nu în scopul ajutoarelor trecătoare, ci a celora de sfărâmare cu toate mijloacele a capitalismului — care înseamnă: camătă, speculă, exploatare, — ea nu-și poate îndrepta rostul.

Interdependența dintre economia popoarelor civilizate, ca și a celor coloniale, hotărăște internaționalismul cooperăției, ca o răpunere a trusturilor și concernelor capitaliste în sensul finalității de distrugere a barierelor economice și a celor politice, prin înfrățirea și conlucrarea claselor producătoare de pretutindeni, nu numai pentru noua economie socială pe care criza formidabilă de acum o impune, ci și pentru o civilizație nouă, care să îmbrățișeze odată cu producția, nevoile, aspirațiile și idealurile masselor mari producătoare din toată lumea.

In această zi de sărbătoare a cooperăției se cuvine deci să afirmăm spiritul nostru hotărît de dușmanie și frondă împotriva capitalismului și colonialismului.

Cooperăția trebuie curățată de toate elementele acapăratore, de toate uneltele claselor stăpânitoare și pusă în serviciul popoarelor însăși.

Iată ce ne simțim datori a spune în ziua internațională
a Cooperăției.

IN PRAGUL UNUI NOU AN

Magii trusturilor și cartelurilor aduc bunavestire că anul 1931 va însemna sfârșitul cataclismului economic, care amenință temelia ordinei capitaliste.

Poporul, clasele producătoare, acele care au tras împreună cu familia lor, consecințele anarhiei în producție și consumație și cari duc mereu greul șomajului și al foamei, înfră în anul 1931 cu aceiași neîncredere în îmbunătățirea situației lor, întrucât este legată de ordinea capitalistă.

Europa, continentul zbuciumat de marea război, aduce pentru infometri și pentru șomeri scuza epocii postbelice ca provocatoare a dezastrului. Și mânăgâie proletariatul și clasele mijlocii cu nădejdea că această criză e trecătoare.

America însă, care nu numai că n'a simțit pe formidabilă ei întindere dezastrele războiului, ci a ieșit din război cu o monedă care a dictat Europei și cu o mândrie care nu mai cunoștea limită, aduce azi abia dovada că ori unde ființează capitalismul, oricăr de strălucitoare ar fi în aparență structura sa, urmările contradicțiilor, care îi stau la temelie, trebuie să-și arate germanii descompunerii chiar în timpul înfloririi.

Craherile financiare din America, deposedarea pădurilor de jos de mici capitaluri cari le-ău dat nădejdea părtășeniei la bunurile capitalismului, șomajul și săracia în masă cari au apărut și în nou lăs continent, complectează tabloul întunecat al țărilor capitaliste.

In Asia, Africa și Australia, continentele sclaviei în formă nouă, tărâmurile virgine în care se dă luptele coloniale, de protectorat și de extindere a capitalismului, se desfășoară lupte formidabile de eliberare a rasselor cari prin botez de

foc și sânge se avântă acum spre o viață autonomă în numele veșnicilor principii umane.

In toată lumea, deci, Criza a devenit endemică, — cu fenomenele prevăzute de știința marxistă — de supraproducție, de războiul între popoare și rasse, înțețită de capitalismul vorace și incapabil de a mai aduce ordinea bunei sări și a civilizației în anarhia pe care forțele sale, în creștere până acum, au deslănțuit-o.

1931 va continua pe 1930.

Tara românească nu a putut urma, firește, alt ritm decât acela plin de sărăcie, falimente, cădere financiară, criză agricolă, industrială și comercială, șomaj, tumult și catastrofă, de cari au fost zguduite Europa și lumea întreagă.

La noi cu mai multă repercusiune asupra claselor producătoare decât în alte părți.

In mijlocul acestor fenomene, cooperația n'a putut aduce nicăieri decât leacuri paliative, trecătoare, minore. Leacul cel mare împotriva molimei economice, endemice, nu poate veni decât dela **emanciparea claselor producătoare și în primul rând a proletariatului**, pentru înlăturarea anarhiei din producție și repartiție, prin preluarea de către clasele muncitoare a producției și implicit a frânelor vieții economice, politice și sociale. Si nimic nu ne împiedică a o prevedea în lumea întreagă.

Atunci va veni și vremea cea definitivă pentru cooperăție, ai cărei semănători modești suntem și noi. A acelei cooperății libere puse în serviciul societății și omeneirii care nu va mai cunoaște obida statelor ci interesele de viață ale colectivităților, cu păstrarea integrală a drepturilor și nu numai a datorilor fiecărui individ din componența lor.

Cu această nădejde a întăririi cooperăției libere în zilele de azi și al marelui rol pe care e chemată să-l joace mâine, intrăm cu întreaga noastră voință de luptă pentru izbânda cooperăției, în anul 1931.

INȚELESUL UNEI SARBĂTORIRI — 1931 —

Marea criză de credit, de supraproducție și de subconsumație, care pretutindeni a dat naștere crachurilor financiare, șomajului intens și mizeriei economice, a stârnit în lumea capitalistă, îndoeli și temeri asupra menținerii regimului economic de azi.

Două caracteristici foarte însemnate trebuie scoase la iveală din această stare de desechilibru:

1. Capitalismul e subordonat acum statului exploataitor, șovin, în slujba căruia s'a pus de altfel dela stabilizarea sa. Iar statul la rândul său, trecând peste menirea sa de reprezentant al întregii societăți, deci și a claselor producătoare și mizerie, e azi pretutindeni în slujba exclusivă a capitalismului.

Această conlucrare dintre stat, care nu reprezintă interesele totalității sociale și capitalismul care reprezintă dimpotrivă exploatarea și aservirea umanității, cu întrebunțarea producției și progresului tehnic, numai în scop de profit — această conlucrare s'a accentuat acum; iar naufragiul sistemului capitalist va doborî la fund, în suprema lor îmbrățișare, amândouă elementele infrățite.

2. Intovărășirea strânsă dintre capitalism, marea finanță și industrie reprezintă azi mai mult decât satisfacerea intereselor capitaliste prin diferite legi de protecție și male, monopoluri și furnituri de armament.

Iar imixtiunea statului pentru salvarea crizei actuale

înseamnă jefuirea intereselor tuturor contribuabililor și a muncii claselor producătoare.

Practica de a se pune la dispoziția finanței și industriei, mijloacele bănești ale tuturor cetățenilor, pentru salvarea marilor bănci falimentare și a industriilor care nu se mai pot susține — iată alt fenomen al timpului și în țara noastră.

Statul, propteaua de sprijin a capitalismului, nu se mai poate susține însă, nici dânsul, pe proprie temelie, în imprejurările de azi.

Forțele lăuntrice ale unei societăți, în care marile masse proletare cu devizele lor de libertate individuală, democrație cinstită, cultură integrală, salvagardarea sănătății publice, a familiilor și căminelor proletariene, convingerea claselor proletariene că numai schimbarea fundamentală a economiei de azi, le poate salva existența — toate aceste forțe se ridică cu o putere formidabilă împotriva unui Stat, care s'a pus în contradicție, prin exploatarea directă și indirectă a muncii, prin apucăturile fasciste și pregătirile permanente de războie, cu noua societate umană și liberă care-i sapă temeliile.

Capitalismul, la rândul său, a ajuns prin desvoltarea sa excesivă, prin progresul său tehnic, prin supraproducție, prin crizele periodice pe care le deslăնue, la zdruncinul, la negațiunea existenții sale.

De aici - nesiguranța teoreticienilor capitaliști și neliniștea capitalismului.

Spășmele îndoelilor înseamnă slăbiciune generală.

Societatea umană pornește de pe acum spre săvârșirea formelor sale noi, sociale și politice.

Acste reflecții ne duc în ziua de 5 Iulie, Sărbătoarea Cooperăției, la obligațiunea definitivă pe care este chemată să o îndeplinească cooperăția în restaurarea economică mondială zdruncinată și deci în crearea societății noi.

Legătura dintre utopiști, creatorii socialismului științific și pionierii tuturor sistemelor de transformare socială și

cooperație, sunt pe cât de strânse pe atât de persistente, până astăzi.

Robert Owen și Fourier au dat cooperației nu numai strălucirea teoretică dar și elemente de critică și construcție, care au fructificat desvoltarea ei.

Rochdalienii, în simțul lor proletarian, au rezolvat din punctul de vedere practic existența cooperației și i-au dat înalță îndreptățire de transformare socială prin „organizarea forțelor productive a distribuției, educației și guvernării proprii”; ne-au dat, cu alte cuvinte, un cooperatism social și integral.

Lassalle, prin propovăduirea cooperației de producție, a crezut că poate rezolva, și nu numai trecător, întreaga problemă socială.

Astăzi cooperația și anume cea liberă, nu se află numai prin țelurile și practica ei în opoziție cu capitalismul, în opoziție cu setea de profit, cu anarchia în producție, cu practica uzurii, cu exploatarea muncii, și specularea consumatorilor, ci și cu principiile statului actual, aliat capitalismului în aceste ale sale apucături și aliat al său totodată în colonialismul și imperialismul, provocatoare de războaie și distrugătoare ale civilizației.

In sărbătoarea de astăzi, cooperația mondială își dă seama deci nu numai de înfăptuirile sale practice în organizarea producției, în sistematizarea conșumului, cu eliminarea speculanților și intermediarilor, în distribuirea creditului fără întrebuințarea lui în speculațiuni de bursă și expunerea la riscuri și crahuri; ci își mai dă seama și de marile ei directive sociale.

O nouă organizație socială se pregătește.

Cooperația se gândește în această zi de sărbătoare mondială la obligațiile pe care e îndreptățită a le înfăptui, prin forțele sale organizatorice și principiile cari îi stau la în demână.

Firește, însă, că nu cooperația oficializată sau cea le-

gată de alcătuirii reacționare și îmbibată de toate prejudecățile trecutului, — ci **Cooperația liberă**.

Această cooperăție liberă este chemată, și ea, ca prin educațiunea și organizarea pentru luptă a masselor, să ne dea **societatea liberă și înfrățită de mâine**, cu eliminarea concurenții dintre indivizi și antagonismelor de clasă, societatea **pașnică și muncitoare** a umanității pe care o așteptăm și o sărbătorim, de pe acum, în ziua de 5 Iulie.

ZIUA COOPERAȚIEI

— 5 Iulie 1933 —

Serbăm în acest an Ziua internațională a Cooperației într'o atmosferă apăsătoare; nu numai din pricina crizei economice, care persistă și se întinde în spațiu și timp, cât din pricina depresiunii psihice, a descurajării și indolenții masselor.

Colectivitatea a suferit o grea șturbire prin dictaturile personale, din Italia acum zece ani și din Germania, anul acesta, prin tendințele care se pronunță și la noi ca un **supravîm al pumului** să preia directivele unei societăți care prin cucerierea dreptului de vot, a libertății de cuvânt și asociere, a dreptului de auto-administrare a patrimoniului național, s'a deprins până la un punct să se conducă prin sine.

Cooperăția care și-a câștigat dreptul la viață proprie, pe baza acelorași principii, trăește și dânsa zile grele.

Trecută în cadrele fasciste în Italia, ea și-a pierdut de fapt autonomia cu toată tradiția lui Mazzini, Luzatti și a socialismului care i-a impregnat țaria, menținută în decursul deceniilor, la orașe și sate.

Marea alcătuire cooperativistă din Germania lui Lassalle, Schulze-Delitsch, Raiffeisen, oricât de contradictorii ar fi fost variantele forme pe cari le-a luat cooperăția în această țară, a ajuns la un crepuscul. Noaptea se întinde peste cooperăția din Germania care era chemată, sub auspiciile masselor proletare, să dea viață nouă mult așteptată colectivității, în direcția simultană a desrobirii economice și politice.

Dar și în celealte țări ale continentului, lupta îndărjită pe care o duce capitalismul spre a mai menține libera concurență, barierele vamale, antagonismele teritoriale și dușmaniile dintre popoare, stingherește cooperăția.

La noi, cooperăția lâncezește, copleșită de legiuiri care nu i-au putut salva situația deficitară și de o doctrină oficializată, care îi taie aripile și o menține sub o tutelă pururea dăunătoare.

Dacă nu am cunoaște drumul ascendent pe care în mod fatal, cu jertfa atâtore milenii și sub impulsul unei civilizații care nu poate fi adumbrată de evenimente trecătoare, drum pe care este chemată să-l urce omenirea; dacă nu am ști că tocmai urcușul este legat de săngerări și primejdii de tot soiul, și dacă nu am zări de pe acum aurora zilelor splendide care ne aşteaptă, am dispera poate și noi, cooperatorii îmbibați până 'n creer, inimă și sânge de nădejdile și ideile acelei cooperății fără de prihană, pe care rochdalienii, utopiștii, luptătorii socialisti de pretutindeni ne-au dăruit-o ca un patrimoniu sacru și, nu ca o amăgire efemeră sau numai ca o mândgăere teorică...

Pentru noi, cooperăția înseamnă acțiune și luptă împotriva tuturor slăbiciunilor umane, împotriva tuturor puterilor dictatoriale, împotriva tuturor vicisitudinilor crizei, ERGA OMNES.

Furtuna se va risipi. Culorile fine și împestrițate ale curcubeului se arată mândre și în această zi de Iulie 1933, cu buna vestire că potopul va trece și că zilele de acțiune, muncă, lumină și rodnicie vor reveni cât de curând și pentru cooperăție.

Colectivul, blocul formidabil al umanității, pe care și cooperăția îl reprezintă, are în sine elementele de tărie pe care nici cataclismele cele mai năpraznice nu le pot surpa.

Cooperăția este una cu natura cea veșnică, una cu colectivitatea umană de veșnică esență și numai biruitoare.

SARBATOARE IN PREAJMA FURTUNII

— Iulie 1935 —

Sub acelaș cer, acoperit de nori vestitori de furtună ca și al anilor din urmă, sărbătorim în acest început de Iulie, Ziua internațională a Cooperăției.

In jurul nostru: criza permanentă, cu urmările ei, scumpea, scoborîrea standardului de viață a masselor, constrângerea libertăților, care îngreunează lupta pentru eliberarea socială a țărănimii și proletariatului, fascismul triumfător și din ce în ce mai amenințător și la noi, disensiunea adâncă dintre imperialisme, racila șovinismului și rassismului. Toată această sumbră realitate întărește în massele enorme de cooperatori de pe întreg globul nu numai spiritul de revoltă împotriva capitalismului, generatorul acestor năpaste, dar redeschteaptă chemarea grabnică de a porni la ofensivă pentru scoaterea cooperăției din lanțurile ce i s-au ferecat și pentru întărirea ei în scopul salvator: eliberarea claselor producătoare.

Ziua Cooperăției va fi sărbătorită și de oficialitatea care a acaparat-o spre a o subjugă.

Ziua Cooperăției va fi chemată într'ajutor de către partidele politice ale clasei stăpânitoare cari se gâlcevesc în jurul mișcării cooperative spre a o stăpâni.

Va fi serbată de acestea, cu ipocrizia tuturor parăzilor oficiale.

Cu înlăturarea fastului, dar cu adâncă sinceritate și cu nădejde nesdruncinată în scopurile desrobitoare ale Cooperăției, proletariatul, țărănimea, salariații de toate felurile,

meșteșugăriimea, consumatorii exploatați, nevoiașii storși de camătă, coperatorii conștienți vor serba, dimpotrivă, Ziua internațională a Cooperăției sub chemarea ei hotărîtoare: eliberarea definitivă de toate apăsările și înfrâptirea tuturor popoarelor pentru această eliberare.

Dar serbarea Zilei Cooperăției trebuie să mai însemne pornirea spre noi fapte cooperatiste. Așa dar, nu numai reamintirea începuturilor profetice, a drumului glorios străbătut, proslăvirea idealului și răspândirea lozincilor ci și opera creatoare, constructivă.

Tărânimă, proletariatul, funcționarii, meșteșugarii să fie chemeți nu numai pentru a asculta glasul teoriei, dar și pentru a porni la crearea de **cooperative de credit** care să-i scape de camătă, **cooperative de producție** care să salveze mâna de lucru de nemiloasa exploatare, **cooperative de consum** care să înfrângă specula și jaful intermediarilor.

Faptă, creațiunea, extinderea Cooperăției pe toate tărâmurile și nu a celeia zăgăzuite de stat și politiciani ci a Cooperăției libere, iată ce ar trebui să însemne la noi Ziua internațională a Cooperăției.

Pe deasupra tuturor însă, coperatorii sunt chemeți a-și afirma în această zi de solidaritate internațională, hotărîrea lor de înfrâptire între popoare, voința lor de desrobire totală și prin Cooperăție.

Premergătorii

Premergătorii comunismului utopic și ai cooperăției sunt aproape aceiași. Experimentele comuniste religioase și ale utopiștilor, premergătoare socialismului modern, sunt și experimentele de cooperăție integrală.

La germani „Genossenschaft” (cooperatie) se trage dela cuvântul Genosse — tovarăș, iar socialismul dela cuvântul socius — deasemenea tovarăș.

Printre precursorii socialismului se numără, dacă ne întoarcem spre antichitatea greacă, în rândul dintâi, **Plato**, care în a sa „**Politeia**”, carteă despre stat, schițează un proiect de organizație comunistă; întrucât „proprietatea privată, contradicția dintre bogat și sărac, duce la cădere a statelor”. În statul lui Plato, clasa de sus, paznică a statului, nu produce. Producția este susținută de clasele muncitoare. Comunismul nu este unul de producție ci de consum. Plato indică o serie de măsuri pentru contrăirea cu femeile și creșterea copiilor în interes de eugenică; precum și măsurile de conducere a Statului, de către războinici și filozofi.

In evul mediu, utopiștii sunt reprezentați prin **Thomas More** și **Thomas Campanella**, creatori de proiecte pentru așezări comuniste. Thomas More, teolog, filozof, om de stat și umanist, prieten al lui Erasmus, se clasează prin romanul „**Utopia**” (Nicăeri) în fruntea utopiștilor din totdeauna. Dela acest roman se trage și denumirea de utopism. Până la Uto-

pia, comunismul s'a mărginit la planuri de alcătuirii în mic, asemenea corporațiilor și comunelor. More este cel dintâi care încearcă să adapteze proprietatea în comun la forma statului modern, prin schițarea unui plan de organizare a producției în cadrul unui mare stat național.

Thomas More, născut în 1478, trăește și activează în mijlocul unei societăți în care evoluția europeană pornește a împinge producțunea spre formele de astăzi, creind și elementele proletare din industria de țesături, minieră și celelalte ale secolului al XVI-lea. Societatea lui More se bazează deci pe muncă și nu pomană. Munca este temelia unui comunism asupra mijloacelor de producție, în opoziție cu comunismul de consum al sectelor religioase despre care vom vorbi mai jos. La Thomas More, spre deosebire de Plato, statul și științele nu mai sunt un monopol al aristocrației. Comunismul său este democratic, iar cultura și știința în serviciul societății întregi.

Campanella, preot care și-a petrecut o bună parte din viață în închisori, filozof, poet și prieten al rabinilor cabaliști, trăește în Italia, unde s'a născut în Septembrie 1568. Cartea sa „*Civitas solis*” — Cetatea Soarelui, este una din cele mai îndrăznețe, mai complicate și frumoase utopii și un minunat proiect de creare a unei „republii filozofice” (Lafargue).

Solarienii sunt muncitori și luptători, bărbații ca și femeile, iar conducerea *Cetății Soarelui* nu este nici republicană, nici monarhică, căci conducătorul lumesc și spiritual este ales. Conducătorul este un fel de papă. Toți solarienii trebuie să cunoască mai multe meșteșuguri: munca câmpului este o sărbătoare. Viața în comun este regularizată în scopul unui maximum de educație și de eugenică.

In afara de acești premergători utopiști, istoria socialismului mai numără în Franța pe **Jean Meslier**, preot catolic, frondist din veacul al XVII-lea, pe **Vairasse**, tot din aceste timpuri; iar cea cooperativistă pe **Blockboy** și **Bellers** în An-

glia, predecesorii din veacul al XVII-lea și XVIII-lea ai lui Owen.

*

Trecerea spre vremurile de acum se desăvârșește prin scriitorii și experimentatorii socialisti utopici și cooperatori totodată, Owen și Fourier, spre a continua dela începutul veacului XIX-lea până la jumătatea același veac în Franța, cu Saint-Simon (asociaționismul), Cabet („Voiajul în Ikaria”, roman utopic și experimentele sale în America), Buchez, creatorul de cooperative de producție care tind la idealul de frăție, egalitate și libertate, la înstăpânirea muncitorilor asupra atelierelor și la socializare prin rezervele de capital indivizibile și inalienabile; Louis Blanc (atelirele sociale și organizarea muncii); Proudhon, dușmanul dobânzilor și pre-dicitorul creditului gratuit prin băncile de credit pe baza auto-ajutorării spre a ajunge la Lassalle care consideră co-operațiile de producție ca cel mai mlădios și bland mijloc de trecere spre prefacerea societății și rezolvarea deci a problemei sociale.

Și acum, pomenind de Lassalle, vom deschide o paranteză. Cu toate rezervele sale față de Lassalle, și aici ajungem la un capăt al premergătorilor, Marx adoptă o atitudine hotărâtă pentru răspândirea cooperativelor, cu înclinația chiar spre cele de producție preconizate de Lassalle.

Adresa inaugurală a Asociației internaționale a muncitorilor, redactată în 1864 de Marx spune despre cooperative că ele, pornite din inițiativă muncitorească, pe urma semnării aruncate de Owen, sunt minunate că principiu și folositoare în practică. Mărginindu-se însă la un cerc îngust și la încercări izolate, co operația nu poate căpăta niciodată puterea de a opri monopolul în creștere geometrică a mijloacelor de producție și elibera sau scoate, într-o măsură însemnată, proletariatul din vîltoarea mizeriei. Sistemul cooperatist, spre a elibera clasele muncitoare, are trebuință de o dezvoltare pe scară națională și tot de asemenea mijloace.

Iar rezoluția privitoare la cooperație redactată de Marx și votată la primul congres al „Internationalei” din 1866, dela Geneva, declară:

„Recunoaștem mișcarea cooperatistă ca una din părghiiile de transformare a societății de acum, bazată pe antagonisme de clasă. Marele merit practic al cooperăției este că ea demonstrează că sistemul despotic de sărăcire al subjugării muncii de către capital, poate fi înlăturat prin sistemul aducător de bună stare al producătorilor liberi și egali”.

După ce am enumărat pe acești premergători, suntem datorii acum a ne opri la cei mai de seamă dintre dânsii.

* * *

Owen, care a folosit cel dintâi termenul de cooperație, în opunere cu libera concurență, deși părță la proprietatea unei mari fabrici, creiază în localitatea Newlanark o așezare model, scoțând pe lucrători din mizeria fizică și morală și organizându-i într-o **comunitate**, o alcătuire socială quasi-comunistă, care atrage admirarea întregii Europe.

Owen, filantrop la început, devine cu timpul comunist și preconizează ca soluție a problemei sociale proprietatea comună a pământurilor și fabricilor, cu înlăturarea profitului în producție, a **intermediarilor în comerț**, cu suprimarea băncului. Experiențele sale se întind mai târziu în America prin comunitățile de scurtă durată New Harmony, Yelow, Nashoda și altele.

Fourier, 1772—1837, propune prin sistemul său, al armoniei sociale, organizarea societății în grupe de viață în comun, falange de 400—2.000 indivizi cari alcătuesc o comunitate: **falansterul**. Această alcătuire, orășenească și rurală totodată, are în centrul de clădire al falansterului un palat social cu săli de mâncare, de studii și bibliotecă, precum și locuințe comune. La marginile grupării, în patrat, se găsesc atelierele de lucru și sălile de joc pentru copii.

In sistemul lui Fourier, proprietatea individuală se men-

ține; veniturile comunității sunt împărțite în proporție egală între capital, muncă și talent. O formă atenuată de falanster este **familisterul**. Un atare familister, formă mixtă de capitalism și socialism, care a fost creat în Guise, Franța, la 1859 de către **Godin**, un elev al lui Fourier și transformat în 1880 în cooperativă cu aprovizionarea în comun, mai există încă și astăzi (1937).

* * *

In România experiența fourieristă a cunoscut la începutul veacului al XIX-lea un teoretician și practician totodată al fourierismului, pe Theodor Diamant, premergător deci al socialismului și al cooperației române.

Theodor Diamant, mic boer dela începutul veacului al XIX-lea, a studiat la München și la Paris militaria și agro-nomia, plecând din țară în 1828. La Paris a fost mai întâi saint-simonian, alături de mulți fii de boeri români, și apoi elev al lui Fourier și prieten cu Enfantin și Considerant, din aceeași școală saint-simoniană și fourieristă. Intors în țară în 1834, a început de îndată propovăduirea și experimentarea ideilor sale.

In „Curierul Românesc” al lui Heliade Rădulescu și în diferite memorii, el expune „Sistema domnului Carol Fourier”, iar la Scăeni, aproape de Ploëști, Diamant crează în anul 1835 împreună cu boerul **Manolache Bălăceanu**, pe moșia acestuia, un falanster, aducând 400 de familii de iobagi liberați și țigani desrobite. O așezare socială cu producție agricolă și meșteșugărească în comun și cu aprovizionare în comun.

Vodă Alexandru Ghica găsește însă subversivă această încercare de alcătuire falansteriană al cărei centru l-a format conacul Bălăceanului. Zapciii și dorobanții atacă citadela fourieristă și o cuceresc, după o eroică apărare a falansterenilor. Diamant și Bălăceanul sunt încarcerati la Snagov, pentru că Diamant, eliberat apoi, să mai încerce în 1841 or-

ganizarea unui familister în Moldova și să-și termine viața în 1850.

Ion Ghica spune despre Diamant că „a fost din neamul acelora din care au eşit apostolii, martirii și sfinții”.

Deși o experimentare fourieristă, Falansterul din Scăeni este considerat și ca o colonie cooperativă iar Diamant însuși pomenit de către profesorul Mladenatz în „Istoria Gândirii Cooperatiste” ca un premergător al cooperației și al socialismului.

Tot ca o experiență apropiată de cooperație consideră Falansterul din Scăeni și N. Deleanu, un biograf al lui Theodor Diamant. Iată ce spune N. Deleanu despre Diamant și Bălăceanu:

„Prima grija a celor doi premergători ai socialismului în România, a fost să construiască în jurul conacului dela Scăeni, un careu de locuințe cum sunt la vechile mănăstiri. În aceste locuințe locuiau tovarășii, termenul e vechi, din falanster. Se respecta deci întocmai Programul arhitectonic al lui Fourier: serii, grupe, cuadrate. Si azi se mai văd la Scăeni urmele acelor construcții.

„Falansterul avea la bază sistemul asociației între indivizi producători — un fel de cooperativism. Se muncea în comun; dar după anumite gradații, conform averii fiecărui și se împărtea produsul proporțional cu capitalul adus în asociație.

„Spre a se ajunge la această alcătuire li s'a dat slобozenie tăranilor din Scăeni. Cei doi conducători au adus ea apport pământul; iobagii, vitele, iar țiganii brațele de muncă. În total aproape 400 familii, cu 2000 de suflete s'au asociat. Unii s'au îndeletnicit en meseriile, alții en agricultura, iar aprovizionarea era colectivă. Pământul, moșia, deși parțial, a devenit proprietatea comună a falansterului, nu a indivizilor“.

Experiența aceasta încercată în cuprinsul țării românești deși a durat mai puțin decât un an, este pentru noi mai mult decât interesantă pentru că pare a fi fost cea dintâi transpunere pe teren, din lume, a planurilor fourieriste.

*

Experiența aceasta încercată în cuprinsul țării românești este întâia deci în ordinea istorică; numărul însă al

comunităților fourieriste create mai târziu de elevii lui Fourier, în toate meleagurile, deși tot vremelnice, este destul de mare.

Terenul de experiență este America și anume Statele Unite.

Fourierismul a fost adus la New York de **Albert Brisbane** din Paris, în anii 1832 și 1833. În 1840 el publică „**Destinațunea socială a omului**”, un rezumat al doctrinei fourieriste. Face o intensă propagandă ziaristică pentru ideile sale și asociază la acțiunea sa numeroase personalități de seamă. Criza din America dela mijlocul veacului al XIX-lea și mișcarea antisclavagistă favorizează această propagandă. Numeroase societăți fourieriste iau naștere în diferite state ale Americii de Nord și de pe urma lor se alcătuiesc falange, cu un număr de asociații mult mai redus decât acel cerut de Fourier și un mare număr de falansteri în care se investesc capitaluri nicaieri îndestulătoare. Falansterele acestea au avut o scurtă durată.

Comunitățile Oweniste, create de Robert Owen și partizanii săi, își găsesc sălăsluire tot în Statele Unite unde Robert Owen cumpără în 1824 pământurile și inventarul unei comunități religioase-comuniste, mai vechi, acea a răpiștilor, New Harmony, în Indiana. Coloniștii lui Owen găsesc aici case gata, mult pământ cultivat, numeroase ferme, vii și livezi. 800 persoane răspund la apelul lui Owen care vine în America, expunând modelele comunităților propuse. Amestecul de persoane din clase diferite, caracter și profesii variate, idealisti și aventurieri, aduce după sine desbinare în comunitate, nehotărire în lucru și conducere. Intenția lui Owen de a stabili colonii numai pe baze comuniste, nu reușește. Certuri pentru constituția comunității, certuri religioase și de tot soiul isbucnesc. Comunitatea după cățiva ani se risipește. Aceiași soartă o au și celelalte experiențe din Statele Unite, în număr mai mic decât cele fourieriste. Owen însă, în cele trei rânduri în care a vizitat

Statele Unite, a contribuit mult la răspândirea ideilor sale cooperatiste și socialiste.

Comunitățile Icariene create de Cabet și discipolii săi în anii 1848 și următori: Texas, Nauwo, Cheltenham și Iowa au o soartă grea, în contrazicere cu marele răsunet pe care propaganda lui Cabet a avut-o în Franța nu numai prin romanul său „Voiagul în Icaria”, dar și prin înflăcărata sa oratorie.

Toate aceste îndrăznețe și idealiste încercări, ale premergătorilor, au avut parte totuși de multe bunevoinți, de lucru harnic și cinstit, de jertfe de sine și chiar de realizări însemnate și aducătoare de învățătură. Destinul lor a fost însă pecetluit prin însăși micimea experienței, prin izolarea de lume, prin lipsa de legătură cu evoluția generală a societății, într'un cuvânt prin caracterul lor **utopic**.

Mai lungă, mai interesantă, și plină de miez a fost viața în alcătuiri comuniste ale sectelor religioase cari, de-a semenea, în Statele Unite ale Americii și-au găsit existența.

O scurtă introducere, înainte de a trece la viața acestor secte.

*

Luptele religioase din evul mediu — în care migrau nu numai teologii, profesorii, studenții, călugării de felurite ordine, ci și masse de credincioși, dintr'o țară într'altele, au dat un ton amestecat vieții spirituale a acestui ev întunecat și bântuit de nenorociri de tot soiul.

Disputele religioase, atacurile îndreptate împotriva papei, acuzările reciproce de eretism ale grupelor în luptă, apariția și întărirea luteranismului și calvinismului — dau acestor mari frământări o aparență de pură spiritualitate.

Substratul luptelor religioase a fost însă economic, social și politic. De aceea, ele au prins în mreaja lor pe împărați și principi, negustori, meșteșugari, citadini și țărani, clerici și laici, învățați și neștiutori de carte. De aceea, după

clase, au luat forme și tendințe deosebite aceste frământări.

In țările cu meșteșug desvoltat, cu manufactură în ființă, cu industrie întinsă, bazată pe societăți pe acțiuni, cu masse de proletari, schismele religioase au luat forma organizațiilor de luptă în analogie cu cele ale proletarilor de azi. Într-o formă dominantă și socială către care s-au îndreptat mișcările țărănimii și claselor muncitoare din evul mediu, a fost acea a comunismului religios, un comunism primitiv, mai mult de consum decât de producție.

In extaz, dar și în lupte, massele în suferință așteptau scoborarea paradisului pe pământ, împărăția de o mie de ani — **chiliasmul**, dela chilios, în grecește, numărul o mie.

Economia vremii și mistica acestor secte, pașnică și luptătoare, le descrie cu profunzime științifică și distins talent literar **Karl Kautsky**.

In Italia mișcările împotriva papei, revoltele țărănești de reformă, de avant democratic și comunism înarmat, se perindă în veacul al XII-lea și al XIII-lea. Figurile iluminate de rugurile pe cari au fost arși, ale lui **Arnold de Brescia** și **Dolcino**, dau un colorit romantic acestor mișcări. Se rânduiesc în cursul veacurilor pe lângă Valdensii și frații apostolici din părțile italiene, Begharzii din Flandra și Brabant, Lolharzii din Anglia, Hussiții și Cimuniștii din Bohezia. Kautsky descrie pe larg **comuna din Münster** dela mijlocul veacului al XVI-lea, cu o aşezare comună mult defăimată de istoricii oficiali, o comună ca aceea de mai apoi din Paris în 1871, care și-a condus destinele unei organizații politice inovatoare înăuntrul unei cetăți asediate, având același sfârșit de masacru al luptătorilor răpuși. Münsterul are drept conducător de sectă pe cel de al treilea Toma al premergătorilor, pe teologul sectar și eretic, **Thomas Müntzer**.

Timpul a așternut vălul de potolire peste luptele religioase. Secte și secte comuniste religioase au continuat să se iovească însă și în veacurile următoare și în frunte cu mistici, extatici, inspiraționisti să creeze asociațiumi comu-

niste religioase, de Quakeri și Shakeri, cari în aplecări, scuturări de trup, dans și cântece adequate își îndeplineau slujba religioasă; de unde și numele lor.

Tot Statele Unite din America au fost locul de așezare al acestor secte.

Harmony, Zoar, Aurora, Oneida, iată nume de comunități. Unele din ele datează dela începutul veacului al XVIII-lea, dintre care, **Amana** a avut o viață de multe decenii și s'a apropiat de zilele noastre.

* * *

O comunitate, una singură provenită din rândurile Anabaptiștilor din evul mediu, cea mai răspândită sectă din Germania, a avut o viață de secole și interesează prin peregrinațiunile parcuse și țara noastră*).

E vorba de secta **Huteriștilor**, care a fost înființată în 1527 de țărani și meșteșugari din Württemberg, Baden și Silezia.

Numele de Huteriști se trage dela „fratele” **Iacob Hueter**, pălărier de meserie, „minunat slujitor al evanđheliei” în comitatul Tirolului, care le-a dat prima constituție.

Cronica sau Denkbüchel-ul, cartea de amintire, a acestei comunități a Huteriștilor, al cărei început pornește din 1592, a fost publicată la Viena până la data de 1785, iar continuarea, până în anii războiului trecut care se credea pierdută, a fost publicată de **Robert Liefman** în 1922.

Comunitatea aceasta mai trăește și azi (1937) în Canada. Liefman spune că în afară de cronică pomenită, se mai găsește la Huteriști o descriere specială a popasului lor prin **Valachia** și Rusia.

*) Am expus pentru întâia oară istoricul acestei sechte și a sectelor comuniste religioase din evul mediu, indînd izvoarele de care m'am slujit la Institutul social român de îndată, după înființarea sa, în fața unui restrâns număr de fondatori.

Viața comunităților Huteriste a fost mai mult decât peripețioasă. Alungați rând pe rând de prigonitorii lor, acești comuniști, mistici și idealisti peregrinează în cursul veacului al XVI-lea și al XVII-lea prin Tirol, Silezia, Moravia, Austria și Ungaria, spre a se opri o parte la Alvintz, în Transilvania, în 1763 și a FUGI APOI DE ACOLU SUB CONDUCEREA LUI IOSEF GOR, IN 1764, IN VALACHIA, UNDE AU AFLAT CĂ EXISTĂ LIBERTATE RELIGIOASĂ.

Istoricul lor, Liefman, spune că IN NOEMBRIE 1767, HUTERIȘTII AU AJUNS LA BUCUREȘTI, primiți de un german din Capitală, Iacob Friederich Woelfl, care le-a indicat ca teren de așezare, localitatea „Terezirla” (Ciorogârla ?), unde au trăit în bordee de pământ, în lipsuri și boală, în viață comună, până în Aprilie 1770, când generalul rus Semetin le-a ușurat plecarea în Rusia Mică. În această regiune rămân un timp mai lung, schimbând adeseori formele de proprietate.

Pe la începutul veacului al XIX-lea grupuri reduse de frați huteriști, cări s-au mai putut menține în Rusia, trec din pricina obligativității serviciului militar în America și se stabilesc în regiunile Dakota și Missouri, unde și-au continuat traiul în comun până în ajunul marelui război din 1914. În conflict cu autoritățile americane tot din pricina serviciului militar, secta huteriștilor se mută în Canada, a cincea țară a migrațiunii lor dela pornirea din Moravia și se mai găsesc încă și azi acolo în patru curți fratești și sătești la Raymond, în Alberta.

Liefman, care i-a vizitat, aduce laudă acestor țărani și meșteșugari cari în decurs de 400 ani, păstrându-și comunitatea, au trecut prin patru țări de limbă diferită, ungără, română, rusă și americană, și și-au păstrat limba de origină. El spune despre dânsii:

„In comunitățile huteriste, oamenii s'au condus întotdeauna după regulile fondatorilor de acum 400 ani. Nu există nici o proprietate privată, nici măcar asupra hainelor pe

cari le poartă. Fiecare familie își are odaia de dormit, toate celelalte cuprinderi ale clădirilor sunt comune. Femeia capătă la naștere un pat, în camera nouilor născuți. Copiii dela vârstă de doi ani jumătate vin în aşa numita scoală mică sau grădină de copii, sub supravegherea mamelor și a surorilor de scoală. La 6 ani intră în scoala mare sub supravegherea unui învățător.

„Instituțiile spirituale și cele lumești ale comunității sunt conduse ca și în evul mediu de un slujitor al cuvântului și al nevoilor zilnice. Conducătorii sunt aleși dintre bătrâni. Pământul și uneltele de muncă, vitele, sunt toate proprietatea comună.

„Fiecare comunitate are un împărțitor care se ocupă cu repartizarea consumului, fiecăruia după trebuință.

„Frații heterieni sunt singura comunitate cunoscută, care abdicând dela comunism în anumite intervale de timp, a revenit la comunism, ceea ce înseamnă că în lupta dintre proprietatea privată și comunism, acesta din urmă a învins“.

Hillquit, istoricul din America al comunităților sectare și utopice ajunge la încheerea, după amănunțita lor cercetare, că prin viața în comun nu pierde hărnicia, nici varietatea lucrului și inventivitatea și că dimpotrivă, cultura sporește, educația și energia se întăresc, spiritul de cinste și moralitate cresc și, ceea ce e mai interesant, viața individului, îngevitatea, sporește.

Experiențele trecutului nu mai pot reveni. Economia societății de azi și formidabila cunoaștere științifică a problemelor sociale nu mai îngăduie utopii; cu atât mai puțin lupte și sekte religioase. Nu mai îngăduie comunism de consum și cu atât mai puțin de producție în miniatură. Integritatea statelor și interdependența lor, cer soluții integrale și, dacă se poate, pretutindeni aceleași.

Interesul însă nu numai istoric, dar și de învățătură practică ne-a îndemnat să cerceta acest trecut, spre a ne instrui din experiențele și doctrina premergătorilor comuniști, socialisti și ai cooperăției.

Cooperația în șulița evreească

CE FEL DE COOPERAȚIE SE ADAPTEAZĂ ULIȚEI EVREEȘTI

Legile așezării geografice ale etno și demografiei, ale psihologiei, culturii, vieții sociale și economice evreești de pretutindeni au fost formulate și verificate de sociologi și statisticieni. Aceste legi își găsesc aplicare și asemuire și în țara noastră.

Dar fiindcă noi cunoaștem ulița evreească din viața zilnică, din trista realitate, renunțăm pentru moment la ajutorul cifrelor, diagramelor și textelor.

Următori acestei cunoașteri constatăm că așezarea geografică a evreilor din regatul vechi urmează pe cea a țărilor cu o structură economică analogă și că e lesne de circumscris.

Populațiunea evreească se îngrămădește în anumite provincii și localități și cu deosebire în orașele și orașe; purtând o caracteristică curat orășenească.

Foarte rară în Oltenia, cu puțină desime în Muntenia și Dobrogea, grămadită mai mult în Moldova, așezarea populațiunii evreești se concentrează în toate capitalele de județ, în toate orașele Moldovei. O superioritate numerică în Moldova și o cifră care tinde spre 100.000 în București. Iată așezarea evreilor în regatul vechi.

Migrațiunea lăuntrică să desăvârșit după războiul din 1920; a pornit din sate la orașele, din acestea spre orașe și din orașe spre capitală, cu drumul prelungit spre Galați

și București. Migrațiune cu un curs ascendent, care a atins în anul când sunt scrise aceste rânduri, un punct de stabilizare.

In orașe, spre deosebire de trecut, evreii sunt răspândiți astăzi în mai toate cartierele și ocupă, ca negustori, centrele comerciale și ca mici negustori și meșteșugari periferiile orașelor din Moldova.

Dar cu toate că Ghetto-ul a dispărut, aşezarea evreilor în lăuntrul orașelor urmează încă, tradiția și nevoile vieții, cu preferință pentru anumite străzi și cartiere în care își găsesc sălășuire clasele mijlocii, săracimea și lumpen-proletariatul, care le domină.

Orașele mai mari din Moldova continuă astfel să păstreze cartiere evreești cu aspectul lor specific și în Moldova de sus cu grupările de sinagogi în centrul acestor cartiere.

Caracteristicile de rasă, studiate de unii, clasificate de alții și formulate de antropologi, obiectivi sau răsiști, pătimesc toate prin șubrezenia lor.

Ar fi greu să intrăm în tainele problemei de rassă. Să evităm cu tot dinadinsul de a stăruī acum asupra antropologiei în legătură cu problema ce desfășurăm.

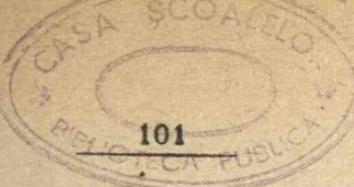
Problema evreească prezintă în toată largimea și adâncimea ei o singură caracteristică pregnantă și dominantă în acelaș timp.

Evreii noștri au toate calitățile și defectele, nu ale rassei, ci ale populațiunilor orășenești, întrucât istoricește s'au dezvoltat numai în orașe.

Iată de ce și demografia evreilor români nu poate prezenta alte aspecte decât ale populației orășenești în genere.

Mult lăudata prolificitate evreească a intrat în domeniul basmelor. Natalitatea evreească este azi tot atât de scăzută ca a orășenilor de pretutindeni și în multe orașe din România sub media natalității generale.

Morbiditatea și mortalitatea se mențin la cifre inferioare

celor generale, fără a putea da totuși, din pricina natalității mereu scăzute, un plus notabil de populație.

Iată acum și componența evreilor din regatul vechi în clasarea economică a țării.

În agricultură nu avem evrei decât în creșterea vitelor și cultura viei, aceasta în unele părți mărginașe ale orașelor și în multe orășele din Moldova..

În fabrici, în industriile mari, mai puțini evrei; mai numeroși în industria mică.

În meșteșuguri destui evrei; însă în continuă scădere. Progenitura meșteșugărească scade în proporții mari. În București și în multe alte localități mai sunt foarte puțini ucenici evrei la meșteșugarii evrei în ființă. Multca evreească nu s'a adaptat încă la inovațiunile tehnice. Cărușia veche e în scădere, șoferii evrei încă puțini. Lăcătușii, fierarii, alămarii evrei se subțiază. În electro-tehnică, instalațiuni de apă și canal ca și în metalurgie în genere sunt încă rari.

În schimb, populațiunea evreească dă un mare număr de funcționari de comerț și de bancă, de mici negustori cu sau fără prăvălii, pauperi și declasați de tot soiul. Toate acestea fără a mai pomeni de comercianții mari, industriași și bancheri.

Răspândirea ideii cooperatsite în viața și ulița evreească, prezintă aşadar, din pricinile de mai sus, mari greutăți.

Cooperația de producție care întâmpină în față să obstracele industrialismului și ale capitalului bancar se desvoltă încet și în alte țări în imprejurări mult mai prielnice.

În mediul evreesc slabă nădejde pentru o cooperație de producție.

Cooperația de producție meșteșugărească ar întâlni, firește, mai puțină rezistență în mediul economic al uliței evreești, dacă ar fi croită în margini modeste.

Pentru moment educația în această direcție ar fi folosită; pornirea la realizări, în timp, încă inopportună.

Cooperația pentru procurarea de unelte și materii prime

pentru meșteșugari și de desfacere în comun a produselor lor în directă legătură cu una de credit are cei mai mulți sorți de izbândă. Spre această realizare trebuie să se centreze pregătirea cooperatorilor. Cât privește cea mai de seamă dintre formele muncitorești de cooperație, cea de consum, ea s-ar izbi în ulița evreească de aglomerarea în orașe și orășele a atâtor mici negustori, nevoiași și în sărăcie, cari la rândul lor ar trebui ei ajutorați spre a-și putea duce existența.

Preocuparea de căpătenie deci a cooperatorilor evrei rămâne deocamdată numai cooperația de credit, care a prins în spațiu și va persista în timp, cu foloase evidente pentru ulița evreească.

Și fiindcă ulița evreească nu are un caracter specific altul decât cel orășenesc, elementele evreiești trebuie să se confundă în massa comună orășenească, prin înfrățirea cu toate celelalte pături producătoare, din clasele mijlocii și cele proletare, fără deosebire de credință și de nație.

Numai astfel cooperația evreească va putea trăi, va înflori și se va consolida în linia timpurilor, în spiritul de ascendență a omenirii și în concordanță cu ideologia și cu practica cooperației libere de pretutindeni.

INDRUMĂRI PENTRU COOPERATORI

— Cu prilejul creării și ființării de cooperative de credit
în țara evreească —

Imprejurări prielnice și oameni deopotrivă pot consolida bunele principii în bloc de marmoră, care să scruteze veșnicia.

Și imprejurările rele și oameni deopotrivă de răi le pot fărâmița până la fire de praf, împrăștiate fără urmă de vântul soartei.

Principiul intr'ajutorării care stă la temelia cooperăției e străvechi în ordinea biologică și socială.

Vremurile din urmă au dat ființă, pe toată întinderea globului, unei rețele de cooperative de producție, consum și credit, cu priceperea și cunoașterea țelului final al socializării masselor producătoare și a omenirii.

Părinții acestei cooperății n'au pornit în creațiunile lor dela regulile eticei curente sau ale filantropiei, ci dela priceperea nevoilor masselor producătoare și dela adâncirea științifică a legilor economiei sociale.

Părinții cooperăției aparțin, deavalma, stângii radicale a economiștilor, — sunt precursorii socialismului științific. lar utopia lor, pe unde se găsește, a germinat și fructificat acest socialism.

Iată de ce și cooperăția, cu toate că a fost acaparată pretutindeni de oficialitate și de stăpânirea de clasă; bagatelizează de pseudo-democrații politicăriei banale și utilizată de paraziții științelor sociale, spre a o încadra în dubiul atâtore

teorii de opreată, potolind avântul ei spre morala și idealul către care tinde, — nu s'a întărit pe temeliile ei proprii decât în acele meleaguri unde spiritul proletarian modern și oamenii de ideal social i-au dat trăinicie.

Populația evreească, din vechiul regat, care abia în anii din urmă a ajuns la cunoașterea principiilor cooperatiste, a dat viață deocamdată cooperativelor de credit, cele mai puțin adecvate țelurilor finale ale cooperației; dar, în schimb, cele mai potrivite structurii economice ale acestei populații.

Populația evreească din vechiul regat aparține, în majoritate, claselor mijlocii, cu tendință negativă spre proletarizare și cu slăbiciuni constituționale care o duc mai repede spre pauperizare, în vremuri de clătinare socială.

Iată de ce linia de margine dintre cooperație, pe unde a apărut, și filantropie e greu de trasat.

Băncile de credit care au luat ființă, în țara evreească, au fost primite de unii ca un fel de nobilă pomana, sau într-o mai delicată postură, de alții, ca o societate de ajutor reciproc pentru caz de boală.

Cu atât mai lesne au fost primite cooperativele de credit apărute în țara evreească, sub aceste îintruchipări, cu cât ele au fost subvenționate și tutelate de coreligionari evrei de peste ocean.

O ieșire din impas, din câmpul tutelării și al filantropiei se impune totuși dacă această cooperație vrea să corespundă spiritului cooperației libere.

Vrednicia unei conduceri înțelepte va aduce o îndrepătare tot mai spre stânga a credințelor și o împrospătare a cooperăției, de nouă bună vestire, din isvorul limpede și viu al cooperăției din răsărit și apus, al aceleia care prin proprii puteri, prin curăția sufletească și demnitatea conducătorilor a ridicat buna stare a claselor producătoare.

Singura garanție de real cooperatism și în țara evreească

este o conducere radicală prin conducători, care să-și postrivească viața lor publică și personală acestui radicalism.

Cooperația de credit nu poate fi asemuită cu o bancă, precum nici cea de consum cu o tejghea.

Nu odată s-au văzut, aiurea și la noi, cooperative de producție degenerând în întreprinderi de exploatare a muncii, cooperative de consum în negoț de speculă și cooperative de credit în cuibare de camătă.

Pentru consolidarea în spirit social, a cooperativelor de credit de curând înființate și îndrumarea cooperatorilor spre eliberarea lor economică, culturală, socială și politică în directiva de urcuș a vremei, chemăm luarea aminte a tinerei cooperații evreiești.

Antisemitismul și Cooperația

ANTISEMITISMUL ȘI INCEPUTURILE COOPERAȚIEI IN ROMANIA

D. C. Butculescu — Dr. C. Istrate

Intre premergătorii cooperației din România se numără Dimitrie C. Butculescu și Dr. C. Istrate.

Caracteristica amândorura este că au înțeles cooperația orășenească, ca un mijloc de creare a meșteșugurilor și comerțului român, cu înlăturarea elementului evreesc. Acțiunea lor, cu deosebire aceea a lui Butculescu a avut o pecete antisemită. Pe vremea când a creat și lucrat Butculescu pentru cooperație și când Dr. Istrate i-a dat mai târziu ajutorul de om de guvernământ, deviza ultra naționalistă din România a fost: „nici un ac dela jidan”.

Este de prisos să stabilim că împotriva economiei sociale cu legile ei, precum și a mersului ei progresiv, nu se poate lupta cu atâta ușurință.

In vechea Țară Românească, evreii au fost purtătorii progresului economic și social, care și-a făcut drum, spărgând toate zăgazurile reacțiunii. Evreii au fost purtătorii regenerării economice a acestei țări, cu toate piedicile ce s-au opus desvoltării, prin prigonirea cu deosebire a elementelor producătoare evreesti. Evreii au fost purtătorii comerțului în tre-cerea Țării Românești dela regimul schimbului în natură la cel în bani și tot ei mijlocitorii comerțului dintre Lipsca și Moldova; după cum comercianții neaoși români au mijlocit legăturile comerciale dintre Brașov și Muntenia. Evreii au transformat grânele românești în aurul care a slujit la pre-

facerea modernă a Statului. Ei au creat meșteșugurile în timpul când modernizarea țării n'a găsit încă pregătiți pe vechii meșteșugari creștini. Evreii au învelit cu tablă tur-nurile bisericilor, au turnat în aur și argint icoanele, au săpat în metalul dur pecețile Statului, au croit fracul bonjuriștilor și rochiile moderne ale cucoanelor. Au cioplit lemnul și ferecat cu fier căruțele țărănești; au încălțat în cisme și au lucrat cojoacele și căciulile țăraniilor. Ei au introdus cu truda unei vieții de primejdie și sărăcie comerțul mic, cu atâtea folosi-toare articole pentru reînoirea vieții țărănești, în mediul rural.

Iar între mijloacele pentru prigonirea elementelor producătoare evreești a apărut, odată cu Butculescu și Cooperația.

Vremea a vremuit. În comerțul mic elementele muncitoare evreești se mai mențin. Din meșteșugurile pe care le-au creiat, evoluția și atâția alti factori subiectivi neprielnici, îi scot încetul cu încetul. Cooperația care se părea că se îndreaptă contra lor, n'a fost aceea care i-a răzbit. Dimpotrivă, către Cooperație se îndreaptă astăzi elementele producătoare evreești; iar împotriva cametei se ridică cu mândrie și tărie cooperația de credit orășenească, creiată tocmai de aceste elemente, în spiritul de înțelegere și înfrățire cu întreaga cooperație română și mondială.

Familia și Cooperația

FAMILIA ȘI COOPERAȚIA

Cooperativele nu sunt numai asociații pentru apărarea intereselor materiale ale indivizilor, ci mai presus de toate comunități etice, nu însă ale eticei curente a școalelor și religiilor oficializate, ci ale acelei etici pe care chiar în această scriere au definit-o: etica socială, în care individul încorporează idealul său de viață și de mai bine înlăuntrul colectivității care își pregătește viața socializată de mâine.

Iată de ce problema educației face parte integrantă din activitatea cooperatistă, dar nu numai a educației strict tehnice și de administrare a bunurilor comune, cu alte cuvinte a intereselor zilnice, ci aceia de esență veșnic umană, cu risipirea prejudecăților și contrarietăților dintre indivizi și popoare, cu statornicirea înțelegerii frătești înlăuntrul obștei și a egalității de muncă, folosință și bucurie a tuturor indivizilor, indiferent de credință și de origină.

Strădania noastră în această directivă, înseamnă deci pregătirea de cadre, a celora de azi ca și acelora de mâine, înseamnă a prinde părtași nu numai pe bărbați, dar și femeile, tineretul, întreaga familie, înlăuntrul practicei și educației noui cooperatiste, cu toate postulatele ei de călăuză, administrarea în comun a economiilor, a consumului și producției, potrivit formelor fiecărui fel de cooperare.

Nu este nevoie de a insista în ce privește partea practică, asupra rolului enorm pe care-l joacă femeia cu deosebire în cooperăția de consum și pe care tineretul l-ar putea

avea în cele de credit, prin practica economiilor și în direcția scopurilor ideale: largirea educației cooperatiste, a ideilor de înfrățire între popoare, printre femei și tineret.

Indemnul nostru se îndreaptă, aşa dar, către toți asociații cooperatiști — de a deveni pionerii idealului cooperatist, de a-l face să răzbată înăuntrul masselor largi meșteșugărești, muncitorești și ale salariaților; de a introduce literatura cooperatistă în sânul familiilor lor, de a o cetă copiilor, de a-și aduce familiile la adunările culturale, la serbările și întrunirile cooperatiste, de a face familiile, și prin ele obștea întreagă, efectiv solidare la viața cooperatistă, înnoitoare și salvatoare.

O sută de ani dela Rochdale

1844 → 1944

Precum legendele, partea de mit, fantzie și înflorire pătrund mai adânc în popor, decât istoria veridică, tot astfel a pătruns în cooperație, în elementul popular al ei, mai mult partea legendară a Rochdalului.

Iată cum descrie istoricul pionerilor din Rochdale, Holyoake, deschiderea prăvăliei din Ulița Broaștelor, „într'o Sâmbătă mohorită de Decembrie”, acum o sută de ani.

„Printre negustorii orașului circula svonul că s'a ivit o concurență și mai mult din curiozitate, ei se îndreaptă spre Toad-Lane, (Ulița Broaștelor), pentru a vedea dușmanul apărând. Dar se părea că acestuia îi era rușine să apară.

„Cățiva dintre cooperatori s-au adunat pe fură, pentru a asista la începerea „afacerilor” și stăteau într'o cămăruță joasă și tristă din dosul magazinului, ca niște conspiratori în pivnițile Parlamentului, întrebându-se cine dintre ei va avea îndrăzneala să deschidă dugheana; altul nu vroia să fie văzut la ridicarea obloanelor. Era însă prea târziu ca să se mai poată da înapoi. Înșârși un camarad îndrăznet, fără a se îngriji de „ceea ce se va zice”, ridică obloanele și în câteva secunde uimi Toad-Lane-ul.

„In noaptea în care se deschise magazinul cooperativei, o mulțime de ștrengari din Rochdale, au venit la Toad-Lane și căutară cu îndrăzneală să provoace. Adunându-se în fața porții își bătură joc de neînsemnatele provizii de unt și zahăr și strigau în derâdere: „Priviți, prăvălia bătrânilor țesători. Este deschisă !”

Iată acum și alte episoade, minunate de povestit pentru răspândirea cooperăției în popor:

O femeie ale cărei depuneri la cooperativă au fost de 50 lire sterline, a răspuns astfel calomniatorilor cari au îndrăznit să afirme că instituția va da faliment:

„Eu nu am vărsat cooperativei decât un schiling și acum posed 50 lire. Dacă asociația se va ruina, ea va pierde banii proprii și nu ai altora”.

Mulți oameni săraci au răspuns acelora care au încercat să le zdruncine încrederea în cooperativă:

„Dacă aceasta va da faliment, noi nu vom pierde ceea ce avem acolo, căci de mult am recăpătat valoarea sumelor depuse”.

Și multe altele, care toate se pomenesc an cu an, de o sută de ani, la aniversarea Rochdalului.

Dar și istoria veridică a Rochdalului a stârnit cu drept cuvânt admirăție pentru spiritul de jertfă, activitatea concentrată și grija permanentă de instituție a pionierilor cari i-au asigurat succeseul.

Italianul Luzatti a denumit pe cinstiții pionieri, **sfinti ai cooperăției**; iar orașul Rochdale, este considerat ca Meca a cooperăției.

Cooperăția de consum din Rochdale, înființată în anul 1844, a căreia centenar a fost serbat și la noi la sfârșitul anului trecut, a deschis drumul încununat de o permanentă creștere, cooperativelor de consum din lumea întreagă.

Principiile generale și cele practice ale Rochdalului și conceptul social al pionierilor, au rămas un bun al clasei muncitoare căreia au aparținut cu toții. Pionerii din Rochdale au aparținut Chartiștilor, acelor lucrători cari prin jertfe au afirmat în Anglia, acum mai bine de un veac, întărietatea acțiunii politice de clasă a proletariatului; a aparținut socialiștilor din școala lui Owen, sindicatelor și mutualităților muncitorești pentru boala.

Iată principiile generale și inițiale Rochdaliene:

„Societatea își propune să obțină foloase bănești și să îmbunătățească situația economică și socială a membrilor săi, prin constituirea unui capital, divizat în părți de căte o liră sterlină fiecare și îndestulător pentru a realiza planul următor:

O prăvălie pentru desfacerea de produse alimentare, îmbrăcăminte, etc.

Procurarea sau construirea de case pentru acei dintre membrii cari vor să se ajute reciproc, pentru a-și îmbunătăți situația economică și socială.

Fabricarea de mărfuri a căror producție ar putea, după socoteala societății, să dea de lucru, acelora dintre membrii cari nu au de lucru, sau cari suferă o scădere continuă a salariilor.

Achiziționarea sau arendarea de terenuri agricole, cari să fie cultivate de către membrii societății lipsiți de lucru sau al căror căștig ar fi neîndestulător”.

„Când va fi posibil, societatea de consum, va întreprinde organizarea producției și a repartiției, precum și opera de cultură într'un mediu propriu, cu alte cuvinte, ea se va transforma într'o comunitate independentă, în care interesele tuturor vor deveni interese comune. Se va da deasemenea ajutor altor asociații cari ar dori să întemeeze comunități a-naloage”.

„Societatea înființează, în localurile sale, o întreprindere specială, destinață să facă **propagandă împotriva alcoolismului**”.

Iar principiile practice Rochdaliene, rămase danie atâtorenci de mii de cooperative, până azi, sună:

rîsturna la sfârșit de an, proporțională cu târguiala făcută în cursul anului, cu dobândă în acelaș timp, pentru părțile de asociat;

neutralitatea politică și religioasă;

vânzarea numai pe bani gata și pe prețul zilei;
cântar drept și marfă aleasă;

întrebuițarea unui procent din câștigul anului pentru scopuri culturale;

un vot pentru fiecare societar, fără referire la miza socială și drepturi deopotrivă, în cooperație, pentru bărbat și femeie.

Progresele cooperativei din Rochdale au fose repezi.

Dela cele câteva zeci de membrii și lire sterline din 1844, Cooperativa de consum din Rochdale a reușit să adune în 1860, 3000 membri, un capital de aproape 40.000 lire sterline și să realizeze un never de 152.000 cu un câștig de 16.000 lire sterline; iar în 1928 Rochdalul a numărat, cu toată micimea orașului, 25.000 de membrii, cu un never anual de 700.000 lire sterline.

Realizarea operei culturale a mers tot atât de repede. Alături de prăvălie și-au găsit așezare săli de lectură, biblioteci, săli de conferințe și concerte.

O judecată obiectivă, o judecată marxistă a Rochdalului, nu poate duce la proslăvirea necondiționată a acestei, azi istorice, inițiative.

Multe glasuri admirative s-au amestecat în apologia pionerilor din Rochdale.

Dintre aceste glasuri, cele mai multe totuși au fost ridicate de către partizanii cooperației pentru cooperație, de către adeptii armoniei sociale, de către toți acei părtași fătișii sau ascunși ai capitalismului, cari cred că pot face din cooperație, o ancoră de salvare a întregii omeniri.

Această universalizare a principiului cooperatist, în afara luptei de clasă, afirmațiunea că muncitorimea ar putea găsi în cooperație deslegarea problemei sociale, și-a găsit în timpurile mai recente un apostol în Ernest Poisson din Franța care a proclamat **Republica cooperativă**, drept un nou panaceu: un concept care să se alăture conceptului socialist politic, fără să fie în opunere cu dânsul, ba chiar superior acestuia.

Prin acțiunea sa cooperativă, prin punerea cooperației

în slujba socialismului, prin îmbinarea acțiunii cooperatiste cu cea sindicală și politică, proletariatul a dovedit că nu se lasă înșelat de o nouă utopie.

In afara luptei de clasă, în afara principiului fundamental de cucerire a puterii politice, de către proletariat, cooperația nu poate însemna decât un paliativ.

Cooperăția sub toate formele sale, a fost astfel acceptată de către puternicile mișcări socialiste de pretutindeni și numai în spiritul lui Marx și Lenin și în spiritul atât or alți conducători și teoreticieni. Cooperăția trebuie înțeleasă ca una din puternicile arme de luptă ale proletariatului, cu perspectiva unei desvoltări definitive în statul și societatea socialistă, cucerite prin sfârșirea mașinăriei de stat a capitalismului.

C U P R I N S U L

Cuvânt înainte	4
--------------------------	---

I.

INTRODUCERE ISTORICĂ

1. Marx și Lassalle despre cooperăție	8
2. Socialiștii germani și francezi despre cooperăție	15
3. Belgia — Vooruitul	21
4. Austro-marxiștii și cooperăție	29
5. Directivele Congresului internațional dela Copen-	
haga (1910)	35
6. Directive comuniste pentru cooperăție	41

II.

COOPERAȚIA LIBERĂ

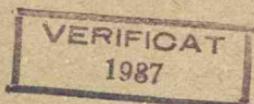
1930 — 1937

Socialism și cooperăție	49
Statul și cooperăția	53
Cooperăția pentru care milităm	57
Temelia cooperăției	61
De ce cooperăție liberă	63
Pentru cooperăția de consum	67
De ziua cooperăției	71

In pragul unui nou an	73
Înțelesul unei sărbătoriri	75
Ziua cooperăției	79
Sărbătoare în preajma furtunii	81
Premergătorii	83
Cooperăția în ulița evreească	97
Indrumări pentru cooperatori	103

ANTISEMITISMUL ȘI COOPERAȚIA

Antisemitismul și începuturile cooperăției în România	109
Familia și cooperăția	111
O sută de ani dela Rochdale	115

Editura Partidului Social-Democrat a tipărit următoarele broșuri de propagandă și educație socialistă :	
SOCIALISMUL IN ROMÂNIA	
de C. Titel Petrescu	Lei 1000
MANIFESTUL COMUNIST	
de Karl Marx și Fr. Engels	Lei 100
CONCEPȚIA MATERIALISTA A ISTORIEI. —	
JUDECATA POSTERITĂȚII ȘI JUDE-	
CATA CONTEMPORANILOR	
de C. Dobrogeanu-Gherea	Lei 120
LUPTA DE CLASĂ ȘI TRANSFORMAREA	
“SOCIALĂ	
de Ilie Moscovici	Lei 140
DIN IDEILE FUNDAMENTALE ALE SOCIALIS-	
MULUI ȘTIINȚIFIC	
de C. Dobrogeanu-Gherea	Lei 140
ROBIA ȘI SOCIALISMUL	
de C. Dobrogeanu-Gherea	Lei 250
CE VOR SOCIALIȘTII	
de C. Dobrogeanu-Gherea	Lei 150
LUPTA DE CLASĂ	
de Dr. Tatiana Grigorovici	Lei 120
TEORIA LUI KARL MARX ASUPRA VALOAREI	
ȘI PLUS-VALOAREI	
de Dr. Tatiana Grigorovici	Lei 40
MATERIALISMUL ISTORIC	
de H. Gorter	Lei 230
SUPRA-MUNCA ȘI PLUS-VALOARE	
de K. Renner	Lei 60

DE CE SUNTEM SOCIALIȘTI

de Leon Blum Lei 80

EVOLUȚIA CAPITALULUI

de Gabriel Deville Lei 300

ORIGINILE SOCIALISMULUI ȘTIINȚIFIC

de Fr. Engels Lei 135

DIN ISTORIA SOCIALISMULUI — vol. I —

de Ch. Rappoport Lei 220

DIN ISTORIA SOCIALISMULUI — vol. II —

de Ch. Rappoport Lei 550

DIN ISTORIA SOCIALISMULUI — vol III —

de Ch. Rappoport Lei 750

KARL MARX (schiță biografică)

de Dr. Ottoi-Călin Lei 80

FRIEDRICH ENGELS

de Karl Kautsky Lei 120

AUGUST BEBEL (schiță biografică)

de Dr. Ottoi-Călin Lei 75

MARXISM ȘI DARWINISM

de A. Panekoeck Lei 200

METODA DIALECTICĂ IN CONCEPȚIA SOCIALISMULUI ȘTIINȚIFIC

de Ch. Rappoport Lei 100

REFORMĂ SOCIALĂ SAU REVOLUȚIE SOCIALĂ?

de Karl Kautsky Lei 290

ORIGINA FAMILIEI, A PROPRIETĂȚII PRIVATE ȘI A STATULUI

de Fr. Engels Lei 500

RELIGIA, FAMILIA, PROPRIETATEA

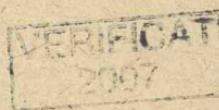
de Raicu Ionescu-Rion Lei 80

OPERA ISTORICA A LUI MARX de Karl Kautsky	Lei 115
INTELECTUALII ȘI SOCIALISMUL de Paul Lafargue	Lei 65
MUNCA MANUALĂ ȘI INTELECTUALĂ de P. Kropotkin	Lei 90
SALARII, PREȚ, PROFIT de Karl Marx	Lei 135
MUNCA SALARIATĂ ȘI CAPITAL de Karl Marx	Lei 85
SOCIALISM ȘI LIBERTATE de Jean Jaures	Lei 80
COMUNA DIN PARIS de Dr. O. Călin și Dr. Ec. Arbore	Lei 150
CALEA SPRE SOCIALISM de Otto Bauer	Lei 200
SOCIALISMUL MARXIST ȘI EVOLUȚIA SOSCIALĂ de Șerban Voinea	Lei 150

In curs de apariție:

ANTISEMITISMUL ȘI CAUZELE LUI SOCIALE
— schiță sociologică — de Alex. Claudiu

DOCTRINA ECONOMICĂ A LUI MARX
de Karl Kautsky

Cărțile se găsesc de vânzare la toate librăriile din Capitală
și la sediile organizațiilor Partidului Social-Democrat.
In provincie se expediază numai prin librăriile locale.

